

Nebezpečí internetu a sociálních sítí u dětí základních škol

Jana Lukešová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana Lukešová**
Osobní číslo: **H11217**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Nebezpečí internetu a sociálních sítí u dětí základních škol**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti prevence nebezpečí internetu u dětí školního věku.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ECKERTOVÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL. Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5.

HULANOVÁ, Lenka. Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-807-3875-459.

KOPECKÝ, Kamil a Daniel DOČEKAL. Moderní trendy v e-komunikaci: rádce zodpovědného rodiče. Olomouc: Hanex, 2007. ISBN 978-808-5783-780.

MILFAIT, René. Komerční sexualizované násilí na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3673-208.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Polepilová

Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce:

20. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 20. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 14. 2. 2014

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou nebezpečí internetu a sociálních sítí u dětí základních škol. Hlavním tématem bakalářské práce jsou rizika, se kterými se mohou děti setkat na internetu a na sociálních sítích. Teoretická část se věnuje vzniku a vývoji internetu a sociálních sítí a seznamuje čtenáře s různými sociálními sítěmi ve světě a u nás. Dále se zabývá problematikou bezpečnosti dětí ve virtuálním prostředí, zásadami bezpečné elektronické komunikace a informuje o projektech, které se zasazují o bezpečnost dětí na internetu. Poslední kapitola teoretické části se zabývá virtuálními hrozbami, rizikovými a ohroženými skupinami, kterých se nebezpečí týká, a také prevencí a legislativním zakotvením daného problému. Praktická část bakalářské práce seznamuje čtenáře s realizovaným výzkumem. Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaká je úroveň informovanosti dětí základních škol o možných rizicích internetu a sociálních sítí.

Klíčová slova: Internet, kriminalita, kyberprostor, kybergrooming, sociální síť, děti

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the dangers of the Internet and social networks for primary school children. The main topic of the thesis are the risks which children might encounter on the Internet and social networks. The theoretical part deals with the formation and evolution of the Internet and social networks and introduces the reader with the various social networks in the world and us especially in our country. It also deals with the issue of child safety in the virtual environment, the principles of secure electronic communication and inform about projects, which are committed to the safety of children on the Internet. The last chapter deals with virtual threats, risk and vulnerable groups, where the risk is concerned, and also about prevention and legislative base of the problem. The practical part introduces the reader to the realized research. The main aim of the research was to determine the level of awareness of primary school children about possible risks of the Internet and social networks.

Keywords: Internet, criminality, cyberspace, kybergrooming, social network, children

Poděkování:

Ráda bych poděkovala svým nejbližším za trpělivost a pochopení, které se mnou měli při psaní práce. Vedoucí bakalářské práce děkuji za odborné vedení, cenné rady, připomínky a pomoc při tvorbě mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

"Nevidím jediný důvod, proč by měl mít jednotlivec počítač ve své domácnosti."

Ken Olson, prezident Digital Equipment Corp., 1977

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 INTERNET A SOCIÁLNÍ SÍTĚ.....	12
1.1 HISTORIE INTERNETU VE SVĚTĚ.....	13
1.2 HISTORIE INTERNETU U NÁS	14
1.3 SOCIÁLNÍ SÍTĚ VE SVĚTĚ A U NÁS.....	15
2 BEZPEČNOST DĚTÍ NA INTERNETU	20
2.1 VYMEZENÍ POJMU DĚTSTVÍ	20
2.2 ZÁSADY BEZPEČNÉHO INTERNETU PRO DĚTI	22
2.3 ZPŮSOBY KOMUNIKACE PROSTŘEDNICTVÍM INTERNETU.....	24
2.4 PREVENTIVNÍ PROJEKTY V ČR.....	26
3 NEBEZPEČÍ INTERNETU A SOCIÁLNÍCH SÍTÍ.....	28
3.1 VIRTUÁLNÍ HROZBY	28
3.2 PACHATELÉ KYBERGROOMINGU	32
3.3 RIZIKOVÉ SKUPINY KYBERGROOMINGU	33
3.4 ZPŮSOBY OCHRANY – PREVENCE, POMOC.....	34
3.5 LEGISLATIVNÍ POSTIHY	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 DESIGN VÝZKUMU.....	39
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	39
4.2 STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH CÍLŮ.....	39
4.3 STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	40
4.4 VYMEZENÍ HYPOTÉZ	40
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	41
4.6 PRŮBĚH VÝZKUMU.....	41
4.7 TECHNIKA SBĚRU DAT (SPECIFIKACE SBĚRU DAT).....	41
4.8 METODY ANALÝZY DAT	42
5 ANALÝZA DAT	43
5.1 ANALÝZA DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	43
5.2 VERIFIKACE HYPOTÉZ	60
6 INTERPRETACE DAT	67
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	71
ZÁVĚR.....	72

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	73
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	76
SEZNAM GRAFŮ	77
SEZNAM TABULEK.....	78
SEZNAM PŘÍLOH.....	79

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je nebezpečí internetu a sociálních sítí u dětí základních škol. Téma jsme si vybrali z důvodu jeho aktuálnosti a potřeby informovat veřejnost o této problematice. V současné době se internet stal běžnou součástí našeho života a většina z nás jej používá téměř denně. Dospělý člověk dokáže většinou zvážit případná nebezpečí, která na internetu a sociálních sítích mohou číhat a případně se jim vyvarovat. U dětí tomu tak není. Děti nedokáží předvídat různá rizika a snadno se mohou stát obětí internetové kriminality, která může následně přerůst až v kriminalitu fyzickou. Proto je potřeba, aby děti byly informovány o možných nástrahách, ale aby také rodiče věděli, co vše se může v rámci virtuálního světa stát a k jakým situacím může dojít. V dnešní době mají děti v mnohých případech daleko více informací z oblasti technologií a také disponují většími dovednostmi než jejich rodiče nebo učitelé. Rodiče proto velice často nemají přehled o aktivitách svého dítěte v kyberprostoru, což může být nebezpečné. Posledním důvodem výběru tématu je jeho zajímavost a touha získat více informací. Problematika nebezpečí internetu je aktuální, ale velká část populace s ní není příliš seznámena, což je určitě škoda. Jak už jsme zmínili výše, internet je každodenní součástí našeho života a měli bychom vědět, co vše nám může jeho prostřednictvím hrozit a jakého chování a jednání bychom se měli ve virtuální realitě vyvarovat. Cílem bakalářské práce je zjistit, jaká je tedy informovanost dětí o nebezpečí ve virtuálním světě a na sociálních sítích. Stanovit, zda děti mají dostatek informací a jsou schopny se případných nebezpečí vyvarovat. Výzkumné šetření bude prováděno kvantitativně formou dotazníku, který bude předáván dětem osobně při návštěvě školy. Výzkumným souborem budou děti základních škol 4. a 5. ročníků. Tématikou nebezpečí internetové komunikace se v posledních letech zabývá ve svém rozsáhlém výzkumu řada českých a zahraničních autorů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 INTERNET A SOCIÁLNÍ SÍŤ

Minulé století je charakteristické především rozvojem techniky a důležitými objevy, které ovlivňují lidský život do dnešních dní. Mezi jeden z největších objevů 2. poloviny 20. století se řadí internet.

Internet byl objeven a vyvinut v poměrně nedávné době, avšak za svou krátkou historii zažil nebývalý rozmach. Dnes je internet fenoménem a stal se každodenní součástí života lidí. Je používán jako důležitý zdroj informací, komunikační prostředek, ale také jako zdroj zábavy. „Množství činností a míra času na internetu stráveném pak přímo vypovídá o jeho osobní důležitosti pro každého jedince. To přirozeně ovlivňuje celou řadu činností, které v běžném světě děláme nebo bychom rádi dělali.“ (Konečný, 2011, s. 6)

Hulanová říká (2012, s. 16), že „užívání internetu vedlo, vede a jistě i nadále povede k velkým změnám. Internet mění styl práce, mění místa provádění práce, mění styl zábavy, komunikace, chování, mění naše životy.“

V posledních několika letech jsme díky internetu zaznamenali také velký rozmach sociálních sítí. Dle Hulanové (2012, s. 85) se staly sociální sítě velmi oblíbeným prostředkem komunikace. Obecně sdružují jednotlivce, kteří si následně mohou vytvářet různé specifické skupiny. Aktuálně se nejoblíbenějším místem vzniku skupin stal internet, i když by mohly vznikat na různých místech jako doposud, např. na školách, na pracovištích a v místě bydliště.

Změny života a životního stylu, které nám přináší internet a sociální sítě, jsou velké a je jen na nás, jak se s nimi naučíme žít. Mezi pozitiva řadíme například možnost rychlého přístupu k informacím, možnost nákupu z pohodlí domova, komunikaci s přáteli, blízkými nebo cizími lidmi z jiné části planety. Existují však také změny negativní. Lidé tráví příliš času komunikací prostřednictvím internetu a nemají potřebu setkávat se se svými přáteli v reálném světě. Dlouhé vysedávání u počítače není prospěšné ani ze zdravotního hlediska. Období dětství a dospívání je významné především z hlediska působení procesu socializace. Jde o celoživotní proces, kdy se z člověka stává společenská bytost. Začleňuje se do společnosti a osvojuje si zvyky, postoje a normy. Socializace je nejintenzivnější v období dětství a je důležité, aby na dítě působily správné socializační vlivy z důvodu zajištění správného vývoje jedince. Mezi jeden ze socializačních vlivů můžeme určitě zařadit užívání internetu. U dětí hrozí hlavně nedostatek přímé komunikace mezi vrstevníky a ná-

sledné problémy v mezilidských vztazích. Internet, ostatně jako všechny fenomény naší doby, je pro nás dobrý sluha ale zároveň i zlý pán. Je tedy potřeba myslet na jeho klady, ale také zápory.

1.1 Historie internetu ve světě

„První vizi počítačové sítě nalezneme v povídce z roku 1946.“ (Lalík, 2013, s. 9)

Na počátku tzv. Studené války došlo k politické a vojenské rivalitě mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. Tato rivalita se objevila již po druhé světové válce a vedla Spojené státy ke zvýšenému úsilí národní obrany. To se týkalo hlavně podpory rozvoje vzniku nových zbraní a technologií v naději, že se jim podaří získat vojenskou převahu nad svým komunistickým rivalem (Hilstrom, 2005 cit. podle Hulanová, 2012, s. 17).

„Internet začal svůj život v roce 1969 ve vojenské laboratoři USA pod jménem ARPANet a byl pojmenován podle sponzora Pentagon's Advanced Research Projects Agency. Vymyslel jej a navrhl Larry Roberts už v roce 1963. Cílem bylo umožnit počítačovým inženýrům a vědcům pracujícím na vojenských zakázkách po celé Americe sdílet drahou techniku a další zdroje.“ (Divínová, 2005, s. 11) V době svého vzniku měl ARPANet pouze 4 uzly, které představovaly univerzitní počítače v různých částech USA. Síť byla decentralizovaná, aby neměla žádné snadno zničitelné centrum (Lalík, 2013, s. 9). Od té doby počet uživatelů narůstá každým rokem. „V roce 1971 spojoval ARPANet 15 počítačů, o rok později 40 počítačů, zatímco o 12 let později více než 200 počítačů resortu obrany, školství a významných institucí.“ (Nondelek, Řenčová, 2000, s. 10 - 11)

V roce 1990 byla síť ARPANet zrušena a nahrazena sítí NSFNet, která vznikla v roce 1986 a původně propojovala pět výpočetních středisek na univerzitách s velmi výkonnými počítači (Divínová, 2005, s. 12).

„Komerční provoz internetu se datuje od roku 1992, kdy National Science Foundation, která do této doby spravovala páteřní síť internetu, umožnila připojení i komerčním subjektům. Vznik dnešního internetu je datován do roku 1993, kdy student univerzity v Illinois Marc Andreessen napsal program Mosaic. Tento program zjednodušil používání internetu na ukazování a klikání na obrázky a podtržená slova, tzv. hypertextové odkazy.“ (Anderson, 1996 cit. podle Divínová, 2005, s. 12)

Z původního experimentu, který spojoval jen deset vojenských stanovišť v USA, se na počátku devadesátých let stalo interaktivní médium. Rychlost šíření internetu do celého světa byla a stále je obrovská. Už 4 roky po jeho otevření pro veřejnost měl 50 milionů uživatelů. V roce 2005 měl internet 950 milionů uživatelů a na konci roku 2008 to bylo 1,58 miliard uživatelů (Amichai-Hamburger, 2005, cit. podle Hulanová, 2012, s. 17).

„K 31. 3. 2011 užívalo internet 2 095 006 005 lidí z celkové populace, což je 30,2 %. Od roku 2000 do roku 2011 došlo k celkovému světovému nárůstu o neuvěřitelných 480%.“ (Hulanová, 2012, s. 18)

Výše zmíněná čísla tedy dokazují, že rozšíření internetu je nezastavitelné a jeho rozvoj je nebyvalý a oproti jiným médiím neskutečně rychlý. Snad žádný jiný vynález 20. století nezažil natolik velký rozmach během pouhých několika desetiletí.

1.2 Historie internetu u nás

Historie internetu v České republice není tak dlouhá jako např. v USA, ale vývoj používání internetu byl a je u nás stejně rychlý, jako kdekoli jinde na světě.

V listopadu roku 1991 proběhly ve výpočetním centru ČVUT první úspěšné pokusy o připojení na internet k uzlu v Linci. Formální slavnostní připojení se uskutečnilo 13. února 1992. Internet byl tehdy dostupný pouze v Praze na ČVUT, ale připojit se chtěly také další univerzity. V listopadu roku 1992 byly pevnou linkou propojeny Praha a Brno a na konci března 1993 už bylo připojeno 9 měst (Divínová, 2005, s. 16).

Do roku 1995 se však o existenci internetu u nás moc nevědělo. Důvodem byla hlavně absence komerční sféry. Ale postupně se díky poptávce začal více prosazovat a používat, hlavně zásluhou komerčních poskytovatelů, kteří vstoupili na český trh (Chlad, 2000, cit. podle Hulanová, 2012, s. 19). Dle výsledků ČSÚ (2013) bylo v roce 2012 připojeno celkem 65,4 % domácností. Počet se nám zdá obrovský ve srovnání s počtem připojených domácností k internetu v roce 2006, kdy bylo připojeno 26,7 % domácností. V roce 2005 to bylo pouhých 19,1 %.

Dle Lalíka (2013, s. 10) - údaje z roku 2009 říkají, že nejrozšířenějším typem připojení používaného v domácnostech bylo bezdrátové, nejčastěji realizované technologií Wi-Fi (wireless-fidelity se nejčastěji používá pro bezdrátové připojení k internetu), dále následované pevnou telefonní linkou s ADSL (25%) a po kabelu (23%). Připojení prostřednictvím

mobilního telefonu vykazalo pouze 5% a kdysi nejužívanější technologie dial-up (vytáčené připojování) vykazuje zanedbatelné 2%.

1.3 Sociální sítě ve světě a u nás

S rozvojem internetu a s jeho stoupající oblibou mezi lidmi, je spojena také touha lidí po komunikaci ve virtuálním světě. Dříve, když si lidé chtěli promluvit, tak se museli navštívit nebo se sejít na předem dohodnutém místě. Komunikace mezi nimi probíhala tváří v tvář. Pokrok ovšem přinesl velký objev a tím byl telefon. Lidé od sebe mohli být vzdáleni stovky až tisíce kilometrů a přesto měli možnost spolu hovořit. Už se sice neviděli, ale stále mohli slyšet hlas druhého, se kterým hovořili. Dnes doba pokročila ještě dál. Nemusíme se vidět ani slyšet a přesto mezi sebou můžeme komunikovat. A právě tento druh komunikace nám zprostředkovává internet a různé sítě, které na internetu můžeme navštěvovat a pomocí nich komunikovat např. se svými kamarády, přáteli, s rodinou nebo s úplně cizími lidmi. V několika posledních letech se výrazně rozvíjejí internetové sociální sítě, které nám tuto komunikaci umožňují.

Hulanová (2012, s. 85) říká, že „sociální sítě na internetu jsou velmi oblíbeným prostředkem komunikace 21. století. Sociální sítě obecně sdružují jednotlivce, kteří poté vytvářejí různorodé specifické skupiny. Přestože se takovéto skupiny mohou vytvářet na různých místech, např. na školách či univerzitách, v poslední době se nejoblíbenějším místem jejich vzniku stal internet.“

Mezi klady sociálních sítí na internetu řadíme hlavně možnost komunikace mezi lidmi, kteří jsou od sebe vzdáleni daleko a v životě často nemají potřebu se setkat. V uvedeném případě jsou sociální sítě prostředkem pro udržení kontaktu mezi jedinci.

Dle Hulanové (2012, s. 41), která uvádí definici sociální sítě, se pomocí sociálních sítí prostřednictvím internetu sdružují jak lidé, kteří by se fyzicky nemohli potkat, tak také ti, kteří se běžně scházejí i mimo on-line prostředí. Sociální sítě umožňují uživatelům vytvořit si svůj profil, který obsahuje fotografie, osobní informace, videa a aktuální stav uživatele. Díky síti mohou uživatelé zanechávat vzkazy a posílat zprávy. Dá se říci, že na sociální síti jsme neustále pod dohledem, vidíme, kdo co udělal, s kým a kde. Všechny změny, které uživatel na svém profilu provede, mohou ihned vidět jeho přátelé.

Vysvětlení popularity internetových sociálních sítí uvádí Hulanová (2012, s. 85), která říká, že sociální sítě poskytované prostřednictvím internetu nabízí na rozdíl od běžných míst, kde sociální sítě vznikají, neomezené sdružování milionů jednotlivců z celého světa. Tito lidé se chtějí setkávat, navazovat přátelství a intimní vztahy, sdílet informace a vyměňovat si informace týkající se sportu, filmů, umění, hudby apod.

Ke světovým sociálním sítím řadíme následující:

Facebook

„Facebook vznikl v roce 2004, původně jako síť určená pro studenty Harvardovy univerzity.“ (Hulanová, 2012, s. 85). „Začátkem roku 2006 se však k Facebooku začaly přihlašovat i velké společnosti a od 11. srpna 2006 byl Facebook zpřístupněn všem lidem starším 13 let.“ (Facebook.com, 2011 cit. podle Hulanová, 2012, s. 93)

Zakladatelem sítě je Mark Zuckerberg, který působí v současné době jako předseda představenstva a generální ředitel celé společnosti (Facebook.com, 2013). Facebook slouží jako platforma pro vytváření osobních, firemních a skupinových profilů a také jako základna pro propojování přátel. Dále slouží uživatelům jako herní server, internetové fórum a uživatelé si na něm mohou ukládat a sdílet multimédia (Hulanová, 2012, s. 85).

Statistiky ze září roku 2013 uvádí celosvětově 874 milionů aktivních uživatelů měsíčně, 727 milionů aktivních uživatelů průměrně denně a přibližně 80 % každodenních aktivních uživatelů je mimo USA a Kanadu (Facebook.com, 2013). Tato čísla jsou ohromná a svědčí o tom, že Facebook je v současnosti největší sociální sítí na světě.

Facebook si za několik málo let, kdy působí na českém internetovém trhu, získal mnoho uživatelů a tento počet každým dnem narůstá. Podle Eckertové a Dočekala (2013, s. 28) používá Facebook 3,8 milionů lidí z Česka. Z toho 670 tisíc dětí a mladých lidí do 18 let, 1,4 milionu osob ve věku od 19 do 29 let a 890 tisíc uživatelů ve věkové skupině 30 až 39 let. U starší generace již není používání Facebooku tak výrazné – zbývající věková skupina (od 40 let výše) už představuje pouze 760 tisíc uživatelů.

Hlavním problémem Facebooku je to, že se jedná o zahraniční firmu, jejíž aktivity podléhají americkému právu, a tudíž řešení potíží může být zdlouhavé a v českém jazyce naprosto nemyslitelné. Provozovatele prakticky nezajímá, kdo se na síti registruje. Založení

úctu je umožněno komukoliv od 13- ti let (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 28). To je však problém, protože věkovou hranici uživatelů nelze nijak ověřit.

Výsledkem je, že děti mladší 13- ti let již mají běžně založený účet na Facebooku. Na druhém stupni základní školy je spíše výjimkou, aby žáci účet neměli. Stačí pouze, aby děti při zakládání účtu uvedly jiný rok narození, a v tom okamžiku si mohou profil založit. S tím souvisí také problém, kdy rodiče většinou netuší, že jejich potomek si profil založil a nemají povědomí o aktivitách, které dítě na Facebooku provozuje.

Mezi sociální sítě neřadíme pouze Facebook, ale také mnohé další např.

Twitter

Twitter byl založen v roce 2006 a slouží především k posílání krátkých textových zpráv o délce maximálně 140 znaků, tzv. mikrologů, které jsou následně zobrazeny na profilu uživatele. Díky své jednoduchosti si Twitter velice brzy získal velkou oblibu uživatelů. V současné době disponuje více než 200 miliony uživateli z celého světa (Mrkva, 2011, cit. podle Žídková, 2013, s. 13).

Google+

Sociální síť Google+ vznikla v roce 2011 a je obdobou sítě Facebook. Hlavní rozdíl spočívá v nastavení sdílení přes okruhy, do kterých lze rozdělit jednotlivé osoby a s nimi sdílet dále jen dané věci, které mají přínos nebo se jich týkají (Hulanová, 2012, s. 85).

Provozovatelem a majitelem sociální sítě Google+ je společnost Google, která poskytuje i další služby jako např. YouTube, Email a Google Profiles – nástroj pro prezentaci své osoby na internetu (Mrkva, 2011, cit. podle Žídková, 2013, s. 14).

Myspace

V roce 2003 byl za neuvěřitelnou dobu 10 dní vytvořen server Myspace – „Můj prostor“. Jeho mottem je „A place for friends“ – místo pro přátele (Bornová, 2011, cit. podle Žídková, 2013, s. 12). Kromě klasických profilů zde můžeme najít i účty např. hudebníků a herců. Server je přístupný uživatelům od 14 let.

LinkedIn

Sociální síť LinkedIn vznikla ve stejném roce jako Myspace, tedy v roce 2003. Jedná se o profesní síť, kde se setkávají profesionálové všech možných oborů. V současné době je zde

registrováno 120 milionů uživatelů. Síť je používána jak malými firmami, tak velkými korporacemi (Mrkva, 2011, cit. podle Žídková, 2013, s. 13).

Stejně jako sociální sítě ve světě se rozvíjely také sociální sítě u nás v České republice. Jejich uživatelská základna samozřejmě nikdy nebyla, a ani nemůže být díky počtu obyvatel České republiky, tak velká jako u celosvětových sítí. Česká republika disponuje počtem 10 milionů obyvatel. Toto číslo nelze srovnávat s celosvětovým počtem uživatelů sociálních sítí, ale své nezastupitelné místo na internetovém trhu sociální sítě mají. Patří mezi ně následující:

Lidé.cz

Lidé.cz je sociální síť provozovaná firmou Seznam.cz. Jedná se o nejpoužívanější český server (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 26). Dle Seznam.cz (©2013) je Lidé.cz nejnavštěvovanější komunitní server, který je rozdělen do několika kategorií: Seznamka, Chat, Profily a Videá. Průměrný počet reálných uživatelů v roce 2012 byl 902 506. Průměrný čas strávený na serveru měsíčně se pohybuje okolo 4 hodin. Procentuální rozložení dle pohlaví je v poměru 49% žen a 51% mužů. Nejsilněji jsou zastoupeni uživatelé ve věku 15 – 44 let.

Spolužáci.cz

Spolužáci.cz je komunitní server sdružující spolužáky ze škol v rámci celé ČR, počínaje od základních až po vysoké. Služba je členěna dle jednotlivých okresů, obcí, škol, tříd a roků ukončení studia. Uživatelům tak umožňuje nepřetržitý kontakt a výměnu informací (Seznam.cz, 2013). Statistiky z roku 2010 uvádí průměrně 1 190 000 reálných uživatelů měsíčně. Největší zastoupení mají uživatelé ve věku od 25 do 34 let se středoškolským vzděláním. Rozložení dle pohlaví uvádí 56% ženského pohlaví a 44% pohlaví mužského (Seznam.cz, 2013). Největší zastoupení uživatelů se středoškolským vzděláním je logické, neboť středoškolské vzdělání je v populaci zastoupeno nejvíce.

Hulanová (2012, s. 86) dále uvádí některé české sociální sítě. Seznamka.cz (slouží jako internetová seznamka), Šťestí.cz (internetová seznamka), Líbímseti.cz (internetová seznamka a chatovací server) a XChat.cz (internetová seznamka a herní server).

V současné době se všechny české sociální sítě potýkají s masovým odlivem uživatelů k celosvětovým sítím, jako jsou Facebook a Twitter. Hlavně Facebook nabízí širokou škálu služeb jako chat, zanechávání vzkazů, sdílení fotografií a videí, vytváření skupin dle zájmů

a v neposlední řadě také přidávání přátel. Všechny potřebné služby lze nalézt na jedné sociální síti najednou, což je pro uživatele velice pohodlné a vítané.

Hulanová (2012, s. 94) však říká, že na Facebooku existuje velké množství falešných profilů, přičemž jejich cílem není nic jiného než hledání potenciálních obětí. Riziko se týká jak dospělých tak dětí. Může se jednat o finanční podvody, lákání na schůzky, šikanu, sexuální zneužívání, vydírání apod. Opět jsou však nejvíce ohroženy děti, které se neumí bránit jako dospělý člověk. A proto je nezbytně nutná kvalitní prevence.

2 BEZPEČNOST DĚTÍ NA INTERNETU

Využívání internetu a sociálních sítí se stalo v dnešní době velkým fenoménem. Život si bez nich již nedokážeme představit. Je však potřeba mít alespoň základní informace o tom, jak komunikace v kyberprostoru probíhá a jak předcházet případným nebezpečím. My se v bakalářské práci zabýváme nebezpečím komunikace u dětí. Děti jsou nejvíce ohroženou skupinou uživatelů internetu, kterých se případné útoky a nebezpečí týkají. V následující kapitole si nejdříve vymezíme pojem dětství z hlediska vývojové psychologie. Budeme vycházet z publikací Vágnerové a Langmeiera. Dále se zaměříme na zásady bezpečného internetu. S tímto problémem souvisí hlavně sdělování svých osobních informací na internetu, telefonních čísel, adres a podobně. V tomto směru jsou děti velmi důvěřivé a jsou ochotny sdělovat tyto údaje lidem, které ve skutečném životě vůbec neznají. V další části se budeme obecně zabývat způsoby komunikace prostřednictvím internetu. V neposlední řadě se zaměříme na projekty v České republice, které se tématem bezpečnosti na internetu zabývají a které tuto problematiku zkoumají z dlouhodobého hlediska. Zejména vědecká pracoviště při vysokých školách si nebezpečí této problematiky začínají uvědomovat a pokouší se o zkoumání a vyvození závěrů a o seznámení širší veřejnosti s tímto tématem. S tím souvisí také snaha o preventivní opatření, která jsou v souvislosti s kriminalitou dětí potřebná a nepostradatelná. Je třeba předcházet negativním jevům pomocí výzkumu, přednášek, informační letáků apod.

2.1 Vymezení pojmu dětství

Dětství patří mezi období lidského života a vývoje, které je specifické pomalejším vývojem a změnami, které nejsou tak zásadní, jako např. předškolní období nebo puberta. Jedná se o změny v oblasti psychické, fyzické i sociální. My se v bakalářské práci zaměřujeme na děti 4. a 5. tříd základní školy. Vymezení tohoto období nám v publikacích přináší mnoho psychologů.

Vágnerová školní období dělí na 3 podkategorie. Jsou to raný školní věk, střední školní věk a starší školní věk (Vágnerová, 2000, s. 148). My se blíže zabýváme středním školním věkem, který Vágnerová definuje pro věkovou kategorii od 8-9 let do 11-12 let. Toto období vymezuje do přechodu dítěte na 2. stupeň základní školy a začátkem dospívání dítěte. Autorka toto období považuje za přípravu na období dospívání (Vágnerová, 2000, s. 148).

Podobným způsobem toto období charakterizují Langmeier a Krejčířová (2006, s. 116), kteří udávají rozpětí období dle věku od 6-7 let do 11-12 let. V tomto období jsou již patrné známky pohlavního dospívání s průvodními psychickými projevy. Změny v tomto období se nezdají být převratné. Psychoanalýza (Freud) toto období označuje za latenci, tedy etapu, kdy základní pudová a emoční složka osobnosti jedince dřímá a později se projeví až v období pubescence.

Langmeier a Krejčířová (2003, s. 118) říkají, že tuto etapu lze z hlediska psychologického vývoje označit za období střízlivého realismu. Dítě chce pochopit okolní svět a věci v něm. Je plně zaměřeno na to, co je a jak to je. Dítě se již adaptovalo na školu a režim se školou spojený. Je schopno dodržovat pravidla a normy, které mu ukládá jak škola, tak rodina. Těžiště zájmů se přesunuje do životní reality. Děti si výrazněji všímají vztahů mezi lidmi a stoupá vliv dětské skupiny (Langmeier, 1983, s. 107). Dle Piagetovy teorie je morálka dítěte v mladšího školního věku z počátku heteronomní. To znamená, že je určována příkazy a zákazy dospělých a mravní hodnocení je tedy závislé na autoritě. Později se morálka stává autonomní, dítě začíná určité jednání považovat za správné či nesprávné bez závislosti na názoru autority (Langmeier, Krejčířová, 2007, s. 132 – 133).

S tím souvisí také pojem socializace. Od narození bylo dítě, až na výjimky, socializováno v rodině. S nástupem do školy je již vystaveno i dalším socializačním vlivům, kterými jsou škola, pedagogové a vrstevnické skupiny. Právě vrstevníci mají na vývoj jedince velký vliv. Je důležité, aby bylo dítě v kontaktu se spolužáky a kamarády a formovalo svou osobnost. Kontakt je usnadněn existencí internetu, který umožňuje kontakt a výměnu informací v rovině virtuální. Není již bezpodmínečně nutný osobní kontakt. Velmi důležitý v této životní etapě je také emoční vývoj. Dítě se učí seberegulaci, osvojuje si sociální role a učí se hodnotit samo sebe, tedy sebehodnocení. Vágnerová (2000, s. 164) říká, že potřeba ověřit si své schopnosti a možnosti ve školním věku stoupá.

Jedinec se v tomto období stává více zvědavým a touží po zpětné vazbě z okolí. Chce dosáhnout ocenění a společenského uznání. Toho lze docílit různými způsoby. Pro někoho je důležité uznání učitele ve škole za dobře odvedenou práci, pro jiného může být úspěchem účast na sportovním utkání nebo hudební vystoupení. Tato touha po úspěchu se přenáší také do virtuální reality, která se v poslední době pro děti stává téměř nezbytnou součástí života. Zdá se, že kdo nemá profil na sociální síti, jako by téměř neexistoval. Sociální sítě

slouží dětem jako nástroj komunikace, ale také jako místo, kde mohou dosáhnout uznání. Tohoto uznání dosahují často prostřednictvím fotografií, které publikují na svých profilech. Výjimkou nejsou komentáře autorů fotografií o tom, jak jsou snímky ošklivé. Ostatní uživatelé je naopak přesvědčují o tom, že fotky jsou nádherné. Jedinci si poté připadají úspěšnější a milovaní.

Zveřejňování fotografií na sociálních sítích a obecně na internetu, však může být ideálním způsobem pro následné vyhlédnutí si oběti pedofilů a pachatelů internetové kriminality na dětech. Proto je nutné, aby měly děti v tomto období dostatek informací o zásadách bezpečného internetu.

2.2 Zásady bezpečného internetu pro děti

Děti se mohou stát snadným cílem pachatelů kriminality na internetu. Jsou nezkušené, důvěřivé a mnohdy velice naivní, neboť si ve svém věku ještě nedokáží představit následky různých internetových aktivit. Děti jsou zvědavé a rády zkusí nové věci. Zkoušení jim umožňují počítač a internet. Internetoví pachatelé to vědí a dokáží situace a dětské touhy po dobrodružství patřičně využít. Velký problém představuje například zakládání profilů dětmi na sociálních sítích. Příkladem je Facebook, který umožňuje založení účtu od věku 13- ti let, avšak realita bývá mnohdy odlišná. Ne zřídka se setkáváme s profily dětí, které ještě nedosáhly povoleného věku registrace, a přesto mají účet na sociální síti. Stačí uvést dřívější rok narození. Aby se zabránilo v maximální míře internetové kriminalitě páchané na dětech, je nutno děti seznámit s pravidly bezpečného užívání internetu a s možnými riziky, která z nedodržování pravidel mohou vyplývat. S pravidly by měly být děti seznamovány již od první chvíle, kdy usedají k internetu a začínají objevovat virtuální svět. Hlavními činiteli spjatými s upozorňováním na rizika v této oblasti by měli být rodina a škola. Rodina je základním socializačním činitelem a možnost jejího působení na vývoj dítěte již od raného věku je velký. V dnešní době většina dětí přichází do prvního kontaktu s počítačem a internetem již v předškolním období. Hulanová (2012, s. 108) říká, že pokud budeme děti učit základním pravidlům bezpečného internetu, existuje velká pravděpodobnost, že se děti nestanou on-line obětí internetové kriminality.

Zde proto uvádíme základní pravidla:

- Děti by neměly sdělovat adresu svého bydliště, své telefonní číslo nebo telefonní číslo rodičů či rodinných příslušníků. Neměly by sdělovat další osobní informace někomu, s kým se seznámily v prostředí internetu a neví o něm nic jiného, než co jim sám řekl.
- Informace, které jsou poskytnuty on-line se stávají dostupnými pro mnoho lidí, kteří je mohou dále šířit a zneužít.
- Děti by neměly nikomu posílat své fotografie a videonahrávky bez předchozí rady s osobami, které se o ně starají.
- Neměly by nikomu sdělovat heslo nebo přihlašovací údaje.
- Ten, kdo je na druhé straně on-line komunikace či při psaní SMS, nemusí být ve skutečnosti tím, za koho se vydává.
- Děti by si neměly bez vědomí rodičů nebo osob, které se o ně starají, domlouvat osobní schůzky s někým, koho znají jen prostřednictvím virtuální reality. Pokud na takovou schůzku půjdou, měla by se konat na veřejných místech za účasti doprovodu.
- Pokud se dětem bude zdát, že komunikace je přivádí do rozpaků nebo je děsí a je jim nepříjemná, neměly by v ní pokračovat. Měly by také vědět, že pokud k něčemu takovému na internetu dojde, není to jejich vina a o takovém zážitku by měly říct rodičům nebo někomu z dospělých, komu důvěřují.
- Neměly by odpovídat na zlé, urážlivé, nevkusné nebo hrubé e-maily.
- Neměly by otevírat soubory přiložené k e-mailům nebo a-maily a chatové zprávy, které přijdou od lidí, které neznají.
- Neměly by reagovat na výzvy zpětného volání, které obdrží prostřednictvím SMS nebo e-mailem.
- Neuvážené využívání služeb (např. stahování her, surfování na internetu přes mobil), by je mohlo stát hodně peněz, a proto by měly přemýšlet nad jejich používáním (Hulanová, 2012, s. 108 - 109).

Dítě by mělo vědět, že v případě jakéhokoliv problému se může obrátit na dospělého, kterému může důvěřovat a může se mu svěřit a oslovit ho s žádostí o pomoc. Rodiče by neměli spoléhat pouze na informace, které dítě získá ve škole, ale měli by se aktivně podílet na kontrole virtuální komunikace svých potomků. Hulanová (2012, s. 109) uvádí pravidla online bezpečnosti pro rodiče:

- Nechte se dítětem poučit o službách, které v on-line prostředí využívá a ujistěte se o legálnosti jejich obsahu. Děti nejčastěji navštěvují IM – *instant messaging*, což je „technologie umožňující komunikaci online.“ (Petro, 2005, s. 76) Příkladem IM je například ICQ a Skype. Dále děti navštěvují sociální sítě a stránky s možností puštění videa.
- Otevřete si svůj vlastní účet na stejných serverech jako dítě a nechte ho, aby vás se službou seznámilo a vysvětlilo vám její používání.
- Zajímejte se o internetové kamarády vašeho dítěte.
- Komunikujte s dítětem otevřeně. V případě nepříjemné zkušenosti dítě netrestejte a nebraňte v používání internetu, ale poradte mu, jak se v budoucnu nepříjemným zkušenostem vyhnout.
- Řada technologií umožňuje nastavení tzv. rodičovského zámku na filtrování obsahu, který blokuje přístup dětí na místa v on-line prostředí, která jsou pro děti nevhodná.
- Sledujte, kolik času dítě u počítače tráví. Důležité je umožnění dětem co největšího pole aktivit, aby netrávilo většinu dne u počítače.
- Mluvte s dětmi o všech výhodách i rizicích při používání internetu a mobilních telefonů.

Z důvodu ochrany dětí je nutno dbát zvýšené pozornosti na dodržování pravidel. Je důležité znát rizika, ale také je důležité dát dětem volnost a věřit, že jsou schopny se pravidly řídit.

2.3 Způsoby komunikace prostřednictvím internetu

„Existence internetu dala možnost vzniku jakéhosi virtuálního sociálního prostředí, ve kterém se mohou lidé potkávat, debatovat, spolupracovat, jednat, vyjednávat a vyměňovat i

směňovat informace a zboží“ (Barak, 2008 cit. podle Hulanová, 2012, s. 27). V souvislosti s mohutnou expanzí komunikační technologie došlo k přesunu komunikace do kyberprostoru. Internetová komunikace se stala součástí každodenního života téměř každého člověka. Život bez ní už si téměř nedokážeme představit.

„Samotný termín komunikace pochází z latinského slova *communicare*, což znamená spojovat, spojování. Komunikace tedy spojuje – ať již komunikanty či města a vesnice“ (Gruber, 2005 cit. podle Kopecký, 2007, s. 7). Dále je nutné definovat pojem kyberprostor nebo virtuální prostor. Slovo je odvozeno z anglického slova *cyberspace*. Je synonymem pro pojem virtuální svět a virtuální realita. Je to svět pouze v myšlenkách. V souvislosti s internetem se jedná o internetový svět, kde existují časopisy, noviny, knihy, rádio a všechny ostatní věci, které nemají fyzickou podobu (Petro, 2005, s. 84 – 85).

Internetová komunikace je od běžné komunikace poměrně odlišná. Podmínkou přenosu komunikace je existence techniky, která nám komunikaci zprostředkuje. Mezi takové prostředky patří například mobilní telefony, notebooky, stolní počítače nebo tablety. Hlavním charakterizačním znakem je skutečnost, že účastníci komunikace jsou od sebe vzdáleni z hlediska místa.

Elektronická komunikace je jednoznačně neřízená, ale řídí se komunikačními pravidly, která se nazývají netiketa. Ovšem pouze malé množství uživatelů se těmito pravidly řídí, dodržuje je a zná je. Slovo netiketa je odvozeno z anglického net (sít') a slova etiketa. Netiketa je pomyslnou sbírkou zásad a pravidel, která bychom měli dodržovat v internetovém světě. Je nutno si uvědomit, že pravidla slušného chování v internetovém světě a ve světě reálném by měla být podobná. Mezi pravidla slušného chování na internetu řadíme např. zákaz použití počítače za účelem způsobení škody někomu jinému, slídění v souborech jiných lidí, použití počítače pro křivé svědectví, pořizování kopií softwaru, který jsme si nezaplatili, zákaz přivlastnění intelektuálního díla jiných apod. (Kopecký, 2007, s. 10 – 12).

Realita je však mnohdy velice odlišná. Anonymní prostředí internetu lidem poskytuje pocit prostoru, ve kterém je vše možné a představu o tom, že pokud člověka nevidím tváří v tvář, nemusím se chovat slušně a podle pravidel. Dnes a denně jsme svědky nevhodného chování na internetu jako např. urážlivých komentářů na sociálních sítích na adresu cizích osob.

Dle Kopeckého (2007, s. 21 - 43) je internetová komunikace realizována v několika odlišných formách. Zpravidla ji dělíme na online a offline komunikaci. Online komunikace probíhá prostřednictvím počítačové sítě. Pokud je někdo on-line, je připojen k počítačové síti a je schopný komunikace. Online komunikace je dále dělena na synchronní (realizovanou v reálném čase) a asynchronní (realizovanou v různých časových rámcích – např. e-mailly). Mezi asynchronní komunikaci řadíme formy e-mailly, SMS – *short message service* (krátká textová zpráva), diskusní fóra a blogy. Do synchronní komunikace patří formy rozhlas, televize, teletext, mobilní telefonie, videokonference, internetová telefonie, chat aj. Druhý typ – offline komunikace probíhá mimo počítačovou síť.

2.4 Preventivní projekty v ČR

Problematika internetové komunikace a s ní spojenými nebezpečími není v České republice prozatím dostatečně známá a není jí věnována dostatečně velká pozornost veřejnosti. Problematikou se ale začínají zabývat vysokoškolská pracoviště a snaží se o zkoumání daného tématu, aby se vytvořily podmínky pro preventivní opatření týkající se internetové kriminality páchané na dětech, s cílem předcházet negativním jevům, které se k problematice vztahují.

Prvním významným projektem je E-bezpečí. Jedná se o celorepublikový projekt zaměřený na vzdělávání, prevenci, výzkum, intervenci a osvětu spojenou s rizikovým chováním na internetu. Projekt je realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého. Je zaměřen na fenomény, kterými je ovlivňována populace dospělých i dětí. Specializuje se zejména na kyberšikanu, sexting, kybergrooming, kyberstalking, rizika sociálních sítí a zneužití osobních údajů. Projekt byl zahájen v roce 2008 díky grantové podpoře Grantové podpory ČR. V roce 2009 se projekt osamostatnil a začal fungovat jako jeden z klíčových projektů Pedagogické fakulty UP v Olomouci. V současné době je E-bezpečí uznávaným projektem na národní úrovni, který je podporován Policií ČR, Ministerstvem vnitra České republiky a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Projekt představuje důležitý článek v oblasti online kriminality. Od roku 2010 projekt E-bezpečí realizuje sérii šetření pod názvem Nebezpečí internetové komunikace (E-bezpečí, 2014). „Šetření se zaměřuje na výskyt rizikového chování spojeného s informačními a komunikačními technologiemi (zejména internetem) v populaci českých dětí.“ (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, 2012, s. 6.) Pro příklad uvádíme některé zjištěné od-

povědi respondentů z výzkumu, který probíhal v roce 2011. Uvádíme pouze otázky, které souvisí s naším tématem bakalářské práce. Výzkum uvádí, že s neznámými lidmi komunikuje na internetu 53,84 % respondentů. 55,92 % respondentů považuje komunikaci s lidmi z internetu za nebezpečnou nebo riskantní. 74,27 % respondentů považuje schůzku s neznámým člověkem za nebezpečnou, přesto by však 15,72 % z nich bylo ochotno na schůzku přijít. 54,72 % by o schůzce řeklo kamarádovi nebo sourozenci a 16,46 % by o schůzce nikomu neřeklo (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, 2012, s. 21 – 23).

Další projekt nese název Rizika užívání internetu dětmi a dospívajícími. Je realizován Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity, Institutem výzkumu dětí, mládeže a rodiny. Doba řešení byla od roku 2011 do roku 2013. Projekt se zaměřil na úskalí, kterým mohou děti a dospívající v dnešní době na internetu čelit. Cílem projektu bylo prozkoumat rizika v rámci internetového prostředí, psychosociální aspekty těchto rizik, kontext a dopady na děti a dospívající u cílové skupiny respondentů od 10- ti do 17- ti let (IVDMR, 2012). Výsledky výzkumu nejsou prozatím známy.

Nadace Naše dítě realizuje projekt Bezpečný internet dětem. Cílem je ochrana dětí před hrozbou komerčního zneužívání dětí, dětskou pornografií a násilím, které jsou hrozbou díky anonymnímu prostoru, který internet nabízí. Projekt definuje Listinu dětských práv na internetu a snaží se o vymezení pravidel pro bezpečný internet (Naše dítě, 2014).

Poslední projekt, který zmíníme, je projekt Seznam se bezpečně, který vznikl pod záštitou Seznam.cz. Jedná se o film, který je určen dětem, jejich rodičům a také pedagogům. Námětem jsou nástrahy internetu a nebezpečí, která se mohou skrývat za nejrůznějšími identitami (Seznam.cz, 2014).

Provádění výzkumů zaměřených na problematiku internetu je důležité a pro širokou veřejnost přínosné. Je potřeba znát možná nebezpečí a nástrahy a upozorňovat děti, že existují, neboť děti se nedokáží bránit jako dospělí.

3 NEBEZPEČÍ INTERNETU A SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

Jak jsme již zmínili výše, internet je nepostradatelnou součástí života lidí. Používáme jej téměř denně. Prostřednictvím internetu můžeme kontaktovat své přátele a známé, sdílet fotografie, poslouchat hudbu nebo hledat potřebné informace. Možnosti internetu jsou téměř neomezené. Anonymita a široké pole možností internetu jsou ideálním místem pro různé druhy kriminální činnosti. V této kapitole se budeme zabývat druhy virtuální kriminality, kterou pachatelé vykonávají v souvislosti s dětmi. Pachatelé se nejčastěji snaží kontaktovat děti prostřednictvím různých stránek a snaží se o získání maximálního množství informací o dítěti. Cíle mohou být různé. Například domluvení schůzky za účelem zneužití dítěte nebo vylákání fotografií dítěte se záměrem šíření dětské pornografie. Pachatelé jsou vynalézaví a velice obezřetní, aby jejich trestná činnost nebyla odhalena. Využívají naivity a důvěřivosti dětí, které ve většině případů netuší, že by jim někdo mohl ublížit. Díky anonymitě internetu je velmi těžké odhadnout, s kým ve skutečnosti komunikujeme. Je proto potřeba být ostražití a předvídat možná nebezpečí. Zvláště důležité je to pro děti. Dále se v kapitole budeme věnovat rizikovým skupinám, kterých se kriminalita týká, tedy skupinám, které jsou nejvíce ohroženy. Jsou to právě děti, které jsou nejsnadnější kořistí jakékoli trestné činnosti. V poslední řadě se budeme zabývat možnými způsoby prevence a legislativními postihy, které pachatelům kriminality páchané na dětech hrozí.

3.1 Virtuální hrozby

Dle Hulanové (2012, s. 34) „internetová kriminalita obecně zahrnuje takovou trestnou činnost, kde je síťové připojení nástrojem, cílem nebo místem spáchání trestného činu.“ Díky globální povaze internetu a snadnosti vyrábění a distribuování nelegálního materiálu mezi servery a uživateli internetu, vznikl velký problém. K nejrizikovějším oblastem týkajícím se dětí řadíme kyberšikanu, získávání osobních informací, fotografií, videí obětí a kyberstalking. K problémům mezinárodních rozměrů dnes patří kybergrooming. Skutečné případy a příběhy internetové kriminality páchané na dětech v naší zemi nejsou ve velké míře zveřejňovány. Přístup k informacím je v naší zemi omezen z důvodu existence zákona na ochranu osobních údajů nezletilých obětí. Úkolem zákona je zabránit sekundární viktimizaci, tedy druhotnému vystavování oběti psychické zátěži (Hulanová, 2012, s. 35).

Zde uvádíme jednotlivé druhy virtuálních hrozeb:

Kyberšikana

„Termínem kyberšikana označujeme nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (např. mobilních telefonů nebo služeb v rámci internetu), jež mají za následek ublížení nebo jiné poškození oběti.“ (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 5)

Poškození oběti může být záměrem útočníka nebo jen důsledkem nedorozumění či nevhodného vtipu. Oběť čelí poškozování ze strany původního útočníka nebo osob, které se do kyberšikany zapojí později. Jedná se o druh psychické šikany (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 5). Kyberšikana se od klasického způsobu šikany liší tím, že probíhá ve virtuálním prostředí, které není časově omezeno. Můžeme se s ní setkat v jakoukoli denní dobu. Proto je vždy těžké předvídat další útok a nelze se mu případně vyhnout.

Dle Kopeckého a Krejčí (2010, s. 5) je útočník většinou anonymní. Původcem se může stát každý, kdo má dostatek znalostí ohledně informačních a komunikačních technologií. Útočníci tráví podle výzkumů více času na internetu, a to bez dohledu rodičů. Z tohoto důvodu je důležité, aby rodiče dohlíželi na trávení volného času svých dětí a aby měli dostatečné informace o používání internetu svými potomky. Domníváme se, že vyšší míra informovanosti rodičů o aktivitách dětí na internetu, by mohla snížit počet případů kyberšikany. Kopecký a Krejčí (2010, s. 6) říkají, že díky tomu, že kyberšikana má diváky a šířitele, kteří rozesílají informace o kyberšikaně, může být dopad útoku na oběť mnohonásobně větší než u klasické šikany. Vyhledávání obětí je složité, neboť kyberšikana je způsobem psychické šikany, která na obětech nezanechává žádné viditelné stopy.

Prvním zveřejněným případem kyberšikany byl případ patnáctiletého chlapce Ghyslaina Razy z Quebecu v Kanadě, nazývaného Star Wars Kid. Chlapec natočil film, ve kterém se snažil napodobit postavu Dartha Maula ze Star Wars. Nahrávku našli jeho spolužáci a umístili ji na internet. Během několika hodin nahrávka zaznamenala stovky zhlédnutí, byla mnohokrát upravována a chlapec byl na nahrávkách zesměšňován. Výsledkem bylo chlapcovo psychické zhroucení a dlouhodobé léčení (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 12). Příklad je důkazem toho, že problematiku a případy kyberšikany není vhodné podceňovat. Následkem nemusí být jen psychické zhroucení. Výjimkou nejsou případy pokusů o sebevraždu nebo dokonce úspěšného vykonání sebevraždy.

Kyberstalking

Další virtuální hrozbou je kyberstalking. Dle Kopeckého a Krejčí (2010, s. 24 - 25) se jedná o opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování ve spojení s využitím informačních technologií. Nejčastějšími oběťmi jsou známé osobnosti nebo ex-partneři. Útočník je označován jako stalker. Nejčastěji se jedná o muže. Snahou je oběť očernit, vyhrožovat jí nebo ji zastrašovat. Výhrůžky stalker opírá o poznatky o oběti (vím, kde jsi, co děláš, vidím tě apod.) Rozpoznat stalkera není snadné a ve většině případů se to vůbec nepodaří. Kyberstalking je většinou doprovodným jevem reálného stalkingu. Pachatel kyberstalkingu se však na rozdíl od stalkera nikdy neuchýlí k fyzickému útoku. Případy kyberstalkingu však nelze brát na lehkou váhu. Jedná se o způsob psychického obtěžování a týrání, které jak známo, může mít daleko větší dopad na vývoj a zdraví člověka, než fyzická újma.

Od roku 2010 je pojem stalking (nebezpečné pronásledování) součástí trestního zákona (§354 zákona č. 40/2009 Sb.). Pronásledování musí dle zákona trvat minimálně 4 – 6 týdnů. Často bývá stalking posuzován současně jako nebezpečné pronásledování a nebezpečné vyhrožování (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 29). Z tohoto vyplývá, že problematika kyberstalkingu a stalkingu obecně je velice závažná a v dnešní době velice aktuální. Problému je proto věnována velká pozornost veřejnosti. Svědčí o tom relativně nedávné zavedení pojmu do legislativních dokumentů a snaha státu o pomoc obětem pronásledování.

Kybergrooming

Posledním, a pro naši práci stěžejním, je druh virtuální hrozby nazývaný kybergrooming. Dle Kopeckého a Krejčí (2010, s. 14) termín kybergrooming označuje chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce. Výsledkem schůzky je sexuální zneužití oběti, fyzické násilí, zneužití oběti pro dětskou prostituci nebo k výrobě dětské pornografie. Jedná se o druh psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, mobilních technologií a dalších souvisejících technologií. Kybergrooming je vázán na synchronní a asynchronní způsoby komunikace a v současné době je vázán hodně na sociální síť.

Obliba internetu u dětí roste, čímž se rozšiřuje pole působnosti pro pachatele internetové kriminality páchané na dětech. Prostřednictvím internetu navazují kontakty s dětmi a hledají si oběti pro své nelegální činnosti. Pachatelé často navštěvují stránky přímo určené

pro nezletilé uživatele internetu. Proces manipulace dítětem prochází několika stádii získávání oběti:

1. Příprava kontaktu

V první etapě si útočník připravuje podmínky pro realizaci manipulace. Vytváří si falešnou identitu, ve které uvádí nepravdivé osobní informace. Zpravidla bývají útočníci podstatně starší než oběti, proto si věk upravují a doplňují odpovídajícími fotografiemi.

2. Kontakt s obětí, navázání a prohlubování vztahu

Útočník se snaží o získání důvěry oběti. V on-line komunikaci se staví do pozice osoby, která chápe problémy dítěte a oběti rozumí. Groomer se snaží o získání vztahu dobrého kamaráda oběti. Často spolu oběť a pachatel řeší citlivá témata. Útočníci často mladistvým ukazují pornografické materiály. Groomer se snaží o izolaci oběti od okolí, např. rodičů a kamarádů. Říká, že rodiče dítěti nerozumí, zatímco on ano, dítě se nemá svěřovat ostatním dětem, protože by mu záviděli apod. Groomem často získá e-mail dítěte, telefonní číslo nebo adresu bydliště. Vztah, který pachatel s dítětem navázal, se snaží posilovat a udržovat.

3. Příprava na osobní schůzku

Pachatel komunikoval s dítětem po určitou dobu pod falešnou identitou, kdy tvrdil, že je nezletilý. Po čase však oběti oznámí, že je někdo jiný, ale chce v komunikaci pokračovat. Dítě časem přijímá skutečnost, že komunikuje s někým, kdo je podstatně starší. V okamžiku, kdy pachatel získá o oběti dostatečné množství informací, snaží se ji pozvat na schůzku. Pokud oběť schůzku odmítne, začne ji groomer zastrašovat a vydírat (např. může vyhrožovat zasláním nahých fotografií rodičům nebo kamarádům). Většina dětí tlaku podlehne a na schůzku se dostaví. Velké množství dětí je však ochotno na schůzku přistoupit i bez předcházejícího tlaku.

4. Osobní schůzka

V této etapě dochází k osobnímu kontaktu groomera a oběti. První schůzka může být nevinná, kdy nemusí dojít ke zneužití dítěte. Útočník může prohloubit vztah s dítětem pomocí dárku, kdy se dítě přesvědčí o neškodnosti útočníka. Schůzka bývá realizována v parku, klubu, v kině, případně v bytě groomera. K útoku může dojít až po několika osobních schůzkách (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 15 - 19).

Jednání pachatele je od začátku až do konce detailně promyšlené a žádný krok není úspěšný. Groomer potřebuje vzbudit zájem a hlavně důvěru dítěte, musí si být jistý, že oběť o kontaktu s groomerem nebude nikoho informovat a jejich vztah zůstane utajen. Cílem je upevnění důvěry dítěte do té míry, že přijde na schůzku, na které dojde ze strany groomera k sexuálnímu zneužití. Dle Kopeckého (2008 cit. podle Hulanová, 2012, s. 55) se groomer vyznačuje velkou trpělivostí. Dokáže s dítětem komunikovat i několik měsíců, než dojde ke schůzce v reálném prostředí. Často s dítětem hovoří o skutečné lásce a láskyplném vztahu. Do konverzace často vnáší témata sexuální povahy a žádá oběť o intimní fotografie nebo kybersex prostřednictvím webové kamery.

V případě kybergroomingu hraje důležitou roli rodina, která si jako první může všimnout změny v chování dítěte a může nebezpečné chování pachatele odhalit. Důležitá je také prevence problematiky, která by se měla realizovat prostřednictvím rodiny a hlavně školy.

3.2 Pachatelé kybergroomingu

Skupina pachatelů bývá velice heterogenní. Podle Kopeckého a Krejčí (2010, s. 15) skupinu kyberútočnicků tvoří uživatelé s nižším i vysokým sociálním statusem. V některých případech oběť pachatele zná. Mezi kybergroomery převažují osoby, které dosud nebyly trestány, ale mohou se vyskytovat i pachatelé v recidivě. U většiny z nich byla zjištěna diagnóza patologického zájmu o děti. Pachatelé chápou kontakt s dítětem jako bezpečnější, než kontakt s dospělými osobami.

Velice časté je vytvoření sítě kybergroomerů, kteří vzájemně spolupracují. Podílejí se na únosech dětí nebo na shromažďování databáze obětí, kterou mezi sebou uživatelé využívají (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 15). Weiss (2002 cit. podle Hulanová, 2012, s. 57) říká, že v dnešní společnosti se vyskytuje tendence spojovat sexuální zneužívání a komerční vykořisťování dětí výhradně s pedofilií. U pedofilie se jedná o erotické zaměření devianta na objekt v prepubertálním věku (tedy bez znaků dospívání). Pedofilové preferují fyzickou nezralost objektu. Je však přehlížen fakt, že sexuálního zneužívání a komerčního vykořisťování se mohou dopouštět tzv. obyčejní lidé (Hulanová, 2012, s. 57).

Je tedy velmi důležité si uvědomit, že pachateli internetové kriminality páchané na dětech nejsou pouze jedinci trpící pedofilií, ale může jimi být téměř každý občan. Například člověk, kterého známe nebo někdo z našeho blízkého či širokého okolí.

Nejznámější případ spojený s kybergroomingem u nás se týká usvědčeného devianta Pavla Hovorky. Ten používal k seznamování se s oběťmi diskuzní fóra, chat a inzeráty. Předstíral, že vybírá děti z dětských domovů do soutěže. Osobní informace, které od dětí získal, pak používal k vydírání. Jeho praktiky vedly k znásilňování a zneužívání celkem 20- ti chlapců. Hovorka byl odsouzen na 8 let odnětí svobody (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 22).

3.3 Rizikové skupiny kybergroomingu

Oběťmi kybergroomingu bývají zpravidla děti. Kopecký a Krejčí (2010, s. 14) říkají, že nejčastěji se jedná o děti ve věku 11 – 17 let, častěji dívky než chlapce. Předpokládá se, že se jedná zejména o uživatele internetu, kteří tráví velké množství času v online komunikačních prostředcích a navazují kontakty ve virtuálním prostředí. V posledních letech je zaznamenáváno stále více případů kybergroomingu prostřednictvím sociálních sítí.

Děti a mladistvé považujeme za náchylnější k internetové manipulaci z důvodu malých životních zkušeností a větší míry důvěřivosti vůči neznámým osobám, jejichž cílem je zneužití a znásilnění dětí.

Kopecký a Krejčí (2010, s. 14) vymezují nejčastější typy obětí:

- Děti s nízkou sebeúctou nebo nedostatkem sebedůvěry – lze je snadněji fyzicky a citově izolovat od okolního prostředí.
- Děti s emocionálními problémy a děti v nouzi – častěji hledají náhradu za své rodiče a pomoc ze strany cizí osoby.
- Děti naivní a přehnaně důvěřivé – obtížně rozpoznávají možná nebezpečí a jsou více ochotní se zapojit do online konverzace.
- Adolescenti/teenageři – jsou zvědaví a zajímají se o lidskou sexualitu, o které jsou schopni otevřeněji hovořit.

Zneužívání dítěte může mít, a ve většině případů má, velice neblahý vliv na psychické zdraví a vývoj jedince. Traumatizující zážitek z dětství si s sebou dítě nese až do pozdní dospělosti, kdy se problém může projevit například v budoucím partnerském či rodičovském životě. Jedinec může trpět psychickými poruchami, nemusí být plně schopen navazování partnerských a sociálních vztahů. Časté je uzavření jedince do sebe a strach

z okolního světa. Proto je důležité neustále upozorňovat na možnosti prevence, které by měly škodlivým vlivům předcházet a varovat před nimi.

3.4 Způsoby ochrany – prevence, pomoc

Prevence hraje důležitou roli v předcházení internetové kriminalitě páchané nejen na dětech. Je nezbytné děti seznamovat s prevencí již od první chvíle, kdy přichází do styku s internetem a stává se jeho uživatelem. Podstatnou roli hraje zapojení rodiny a školy do preventivních opatření. Prvním způsobem prevence by mělo být seznámení dítěte s pravidly komunikace na internetu, které jsme již zmínili výše. Pokud bude mít dítě dostatek informací, bude mít větší šanci vyvarovat se chybám a riskantnímu chování. O možných nebezpečích by měli být informováni i rodiče, kteří by se následně měli snažit o co největší informovanost o aktivitách dítěte na internetu. V dnešní době existuje například tzv. rodičovský zámek, který dítěti zablokuje přístup na stránky s nevhodným obsahem. Je nutno toto opatření chápat jako nezbytné pro bezpečnost dětí, ne jako prostředek bránící svobodě dítěte. Bezpečnost a ochrana dítěte musí být vždy na prvním místě. Případné negativní zkušenosti mohou dítě poznamenat na zbytek života.

V současné době se již objevují projekty, zaměřené na internetovou bezpečnost. Příkladem jsou například projekty E-nebezpečí pro učitele, E-bezpečí, Centrum prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP nebo Online poradna Centra prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 32). (více viz. kapitola 2.4)

Pokud rodič zjistí, že jejich dítě komunikuje s nedůvěryhodným člověkem, je třeba jednat. Doporučujeme dítěti vysvětlit, co mu hrozí. Nezakazovat, nekřičet a jednat klidně a bez negativních emocí. Důležití je nesvalovat vinu na dítě, i přesto, že se do situace mohlo dostat vlastním přičiněním. Kontaktovat Policii ČR a uchovat důkazy pro pozdější vyšetřování (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 49). Pro případy nalezení závadného materiálu a aktivit, které nalezneme na internetu, slouží online formulář Policie ČR, prostřednictvím něhož lze ohlásit závadný obsah či aktivity, které se mohou jevit jako trestný čin. Součástí formuláře je popis závadného obsahu na internetu, umístění a kontakt na osobu, která formulář vyplňuje (Policie.cz, 2010). Nevhodný obsah lze také hlásit na horkalinka.cz. (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 49). Poslední linkou byla stránka internethotline.cz, kterou provozovala Nadace Naše dítě. Tato linka však na konci roku 2012 ukončila svou činnost.

Pro děti je důležité, aby věděli, že v případě jakéhokoliv problému se mohou obrátit na někoho dospělého a zkušenějšího, který jim pomůže. Často se ale stává, že se děti stydí přijít za svým blízkým a raději se svěří cizí osobě. K tomu slouží např. Linka bezpečí na čísle 116 111. S Linkou bezpečí lze komunikovat také prostřednictvím e-mailu nebo chatu. Na těchto linkách se mohou děti svěřit cizí osobě, pokud je pro ně problémem mluvit s někým blízkým nebo pokud se chtějí jen svěřit někomu se svým problémem a ve svém okolí nemají nikoho, komu by důvěřovali. Pro dospělé je určena tzv. Rodičovská linka, která poskytuje poradenství členům rodiny na čísle 840 111 234. Dále lze pomoc hledat na Lince důvěry dětského krizového centra, která funguje nonstop na čísle 241 484 149 (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 49). Přímo ve Zlíně funguje Linka SOS, která je provozována Magistrátem města Zlína. Poskytuje telefonickou pomoc v krizové situaci (Linka SOS, 2014).

Množství projektů zabývajících se internetovou bezpečností dokazuje, že se téma začíná dostávat do širšího povědomí populace. Jedná se o problematiku na mezinárodní úrovni, což dokládá projekt Mezinárodní organizace na ochranu dětských práv Terre des Homme. Výsledky projektu byly publikovány v listopadu roku 2013. Organizace nechala vytvořit počítačem vygenerovaný obraz desetileté filipínské dívky, která měla nabízet sex po webové kameře za úplatu. Jednalo se však pouze o virtuální past na pedofily. Během deseti týdnů, kdy byla virtuální dívka připojena k internetu, ji kontaktovalo přibližně 20 000 mužů. Organizaci se podařilo z celkového počtu pachatelů identifikovat zhruba tisícovku mužů. Jejich data poté předali Interpolu (Novinky.cz, 2014). Počet zájemců o kontaktování dívky je alarmující vzhledem k časovému úseku, kdy bylo možno dívku kontaktovat. Proto by se technologie, kterou byla dívka vytvořena, měla určitě stát součástí vyšetřovacích technik pro odhalování dalších zločinů a pachatelů.

3.5 Legislativní postihy

Děti jsou skupinou, která je z hlediska lidských práv zvláště zranitelná. Dle Verhellena (2010, cit. podle Milfait, 2008, s. 161), patří dětská práva k těm nejčastěji a nejvíce porušovaným právům. Děti nejsou schopny svá práva dostatečně prosadit a bránit se ve světě dospělých. Dle Novotné a Fejta (2009, s. 14) je povinností státu chránit děti před tělesným a duševním násilím. Stát má chránit zdravý vývoj a zájmy dítěte. Významným dokumentem chránící práva dětí je Listina základních práv a svobod. Článek 32 je celý věnovaný

ochraně rodiny a rodičovství a zdůrazňuje ochranu dětí a mladistvých. Dalším významným dokumentem je Úmluva o právech dítěte, kterou tehdejší Česká a Slovenská Federativní Republika ratifikovala v roce 1991. Významné dokumenty byly vydány také Evropskou unií. Jako příklad můžeme uvést Doporučení č. R 17(79) a č. R 41 (85) o ochraně dětí proti špatnému zacházení nebo násilí. V rámci České republiky, se ochranou dětí zabývá zákon č.359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Dle §1 odstavce 1 se sociálně-právní ochranou dětí rozumí ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu (Česko, 1999).

Ochrana práv dítěte je v legislativních dokumentech ukotvena pevně. Zákon, který by se zabýval pouze problematikou kybergoomingu, však v České republice neexistuje. Problematika kybergoomingu je velice aktuální, avšak právní předpisy s termínem nepracují. Kopecký (2010, s. 13) říká, že „termín kybergooming (child grooming) trestní zákon (Zákon č. 40/2009 Sb.) nezná, není tedy vymezen jako trestný čin.“ Dle Vlachové (cit. podle Kopecký, 2010, s. 13) pod toto jednání mohou být zahrnuty následující trestné činy, dle trestního zákona:

- Obchodování s lidmi (dle § 168) – pachateli hrozí trest odnětí svobody ve výši 2 až 10 let.
- Omezování osobní svobody (dle § 171) – pachateli hrozí trest odnětí svobody ve výši 2 roky.
- Vydírání (dle § 175) – pachateli hrozí trest odnětí svobody 6 měsíců až 4 roky.
- Pohlavní zneužití (dle §187) – pachateli hrozí trest odnětí svobody na 1 rok až 8 let.
- Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dle §192) – pachateli hrozí trest odnětí svobody na 2 roky.
- Zneužití dítěte k výrobě pornografie (dle §193) – pachateli hrozí trest odnětí svobody na 1 až 5 let.
- Ohrožování výchovy dítěte (dle §201) – pachateli hrozí trest odnětí svobody až na 2 roky.
- Podvod (dle §209) – pachateli hrozí trest odnětí svobody až 2 roky.
- Nebezpečné vyhrožování (dle §353) – pachateli hrozí trest odnětí svobody až 1 rok.

- Nebezpečné pronásledování (dle §354) – pachateli hrozí trest odnětí svobody až na 1 rok.

Z důvodu absence zakotvení pojmu kybergrooming do legislativních dokumentů je potřeba, aby problém nebyl přehlížen. Je nutno na problematiku upozorňovat a snažit se o ukládání trestů pachatelům, kteří trestnou činnost páchají.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce je dělena na dvě části. V první části se zabýváme definováním výzkumného problému, výzkumnými cíli a otázkami. Dále popisujeme výzkumný soubor a průběh výzkumu. Druhá část praktické části bakalářské práce obsahuje interpretaci výsledků výzkumu. V závěru praktické části bakalářské práce podáváme celkové shrnutí výzkumu a doporučení pro praxi.

4.1 Výzkumný problém

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na výzkumný problém, kterým je nebezpečí internetu a sociálních sítí pro děti základních škol. Děti na základních školách, konkrétně 4. a 5. ročníky, byly vybrány z důvodu jejich pravděpodobně nevelkých zkušeností s užíváním internetu a z důvodu menších zkušeností s případnými nebezpečími internetu a sociálních sítí oproti dětem vyšších ročníků základních škol. Proto jsou děti prvního stupně základních škol nejvíce ohroženou skupinou a mohou se stát lehce obětí pachatelů, kteří se zaměřují na kriminalitu páchanou na dětech.

4.2 Stanovení výzkumných cílů

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jaká je informovanost dětí 4. a 5. tříd základních škol o nebezpečích, která číhají na internetu a sociálních sítích. Výzkumné cíle vycházejí z výzkumných otázek.

Díličí cíle:

- Zjistit, zda je rozdíl mezi informovaností o nebezpečí internetu a sociálních sítích u dětí z vesnice a z města.
- Zjistit, zda existuje rozdíl v informovanosti o nebezpečí internetu mezi dětmi 4. a 5. ročníků.
- Zjistit, jaká část respondentů má účet na sociální síti Facebook.
- Zjistit, jakou činnost děti preferují ve svém volném čase.
- Zjistit, zda děti komunikují v kyberprostoru s někým, koho osobně neznají.

- Zjistit, zda by byly děti ochotny jít na schůzku s někým, s kým se seznámili přes internet.
- Zjistit, jaké osobní informace jsou děti ochotny poslat někomu cizímu.

4.3 Stanovení výzkumných otázek

Na základě stanovených výzkumných cílů jsme formulovali výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka: Jaká je informovanost dětí 4. a 5. ročníků o nebezpečích na internetu a sociálních sítích?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Existuje rozdíl mezi informovaností o nebezpečí internetu u dětí z vesnice a z města?
2. Existuje rozdíl v informovanosti o nebezpečí internetu mezi dětmi 4. a 5. ročníků?
3. Jaká část respondentů má profil na sociální síti Facebook?
4. Jakou činnost děti preferují při trávení svého volného času?
5. Komunikují děti v kybersprostoru s někým, koho osobně neznají?
6. Jsou děti ochotné jít na schůzku s někým, koho znají jen z internetu?
7. Jaké osobní údaje jsou děti ochotny poslat přes internet cizí osobě?

4.4 Vymezení hypotéz

Na začátku výzkumu jsme si stanovili věcné hypotézy, jejichž tvrzení se následně budeme snažit potvrdit či vyvrátit.

H1: Předpokládáme, že děti 5. ročníku jsou více seznámeni s nebezpečím internetu a sociálních sítí, než děti 4. ročníků.

H2: Předpokládáme, že děti z města používají internet častěji, než děti z vesnice.

H3: Předpokládáme, že existuje souvislost mezi poučením o nebezpečích na internetu a ochotou dětí odeslat osobní údaje.

H4: Předpokládáme, že děti, které používají internet každý den, si píšou častěji s někým cizím než děti, které používají internet méně často.

H5: Předpokládáme, že děti, které si myslí, že může být používání internetu nějak nebezpečné, si častěji nepíší s cizími lidmi než děti, které si myslí, že používání internetu není nebezpečné.

H6: Předpokládáme, že chlapci dávají častěji přednost ve svém volném čase PC a internetu, než dívky.

4.5 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem jsou děti 4. a 5. tříd prvního stupně základních škol. Dostupným výzkumným souborem jsou děti základních škol v Olomouckém kraji. Důvodem pro výběr výzkumného vzorku bylo zvýšené nebezpečí u dětí, které s internetem přicházejí často do styku, avšak díky jejich velké důvěřivosti vůči cizím lidem se mohou stát snadněji obětí internetové kriminality, než dospělí. Základním souborem jsou děti 1. stupně základních škol. Výběrovým souborem jsou děti 4. a 5. ročníků základních škol. Omezení souboru bylo zvoleno z důvodu schopnosti čtení a psaní dětí na určité úrovni, aby pochopili otázky v dotazníku a aby jim vyplňování trvalo adekvátní dobu.

4.6 Průběh výzkumu

V rámci předvýzkumu byl dotazník předložen vzorku dětí, jejichž odpovědi měly poukázat na případné nedostatky a nepřesnosti dotazníku. Na základě zjištěných nedostatků byl dotazník upraven.

Dotazník byl rozdán, na základě domluvy s vyučujícími, na dvou základních školách v Olomouckém kraji v průběhu měsíce února. Dotazník obsahoval celkem 27 položek. Z toho 18 uzavřených položek, 1 otevřenou položkou a 8 polouzavřených položek. Bylo osloveno celkem 130 respondentů. 52 respondentů ze 4. ročníků a 78 respondentů z 5. ročníků. Celková návratnost byla 47 dotazníků od respondentů ze 4. ročníků a 72 dotazníků od respondentů z 5. ročníků. Konečná návratnost byla 120 dotazníků, což je 92 %.

4.7 Technika sběru dat (specifikace sběru dat)

Vzhledem k povaze výzkumného problému jsme si zvolili kvantitativní druh výzkumu. Jako techniku sběru dat jsme zvolili formu dotazníkového šetření (viz. příloha č. 1). Dotazník obsahuje uzavřené, otevřené a polouzavřené otázky. V první části dotazníku jsou

zařazeny otázky, které zjišťují věk, pohlaví a bydliště respondenta. Druhá část dotazníku je zaměřena na otázky, které se snaží o zmapování zkoumané problematiky. Závěrečná část se zabývá preventivními opatřeními v okolí respondentů. Jednotlivé položky dotazníku byly formulovány na základě studia odborných zdrojů a z části jsme se inspirovali projektem Nebezpečí internetové komunikace (E-bezpečí.cz, 2014).

4.8 Metody analýzy dat

Data získaná z dotazníkové šetření byla zpracována v programu Microsoft Excel, na jehož základě jsme si dále vytvořili tabulky absolutních četností. Jednotlivé otázky dotazníku byly následně zpracovány do grafické podoby. Naposled jsme provedli zápis hodnot do kontingenčních a čtyřpolních tabulek, ze kterých jsme posléze vycházeli při ověřování statistických hypotéz. Pro ověřování hypotéz jsme použili test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní a kontingenční tabulku.

5 ANALÝZA DAT

Kapitola se zabývá analýzou dat získaných dotazníkovým šetřením. V první části seznamujeme čtenáře s výsledky dotazníkového šetření, které jsou pro přehlednost zpracovány do grafické podoby tabulek četností a výsečových grafů. Druhá část kapitoly se zabývá verifikací hypotéz, které vychází z dotazníkového šetření a které jsme si stanovili v předchozí kapitole.

5.1 Analýza dotazníkového šetření

Otázka č. 1 zjišťovala pohlaví respondentů, kdy celkem odpovídalo 120 respondentů, z toho 57 dívek (47,50 %) a 63 chlapců (52,50 %).

Tabulka č. 1 – *Pohlaví respondentů*

Pohlaví	Absolutní četnost
Dívky	57
Chlapci	63
celkem	120

Otázka č. 2 zjišťovala ročník, který respondenti navštěvují. Celkem 47 respondentů (39,17 %) uvedlo, že chodí do 4. ročníku a 73 respondentů (60,83 %) do 5. ročníku.

Tabulka č. 2 – *Ročník studia*

Ročník	Absolutní četnost	Relativní četnosti
4. ročník	47	39,167
5. ročník	73	60,833
celkem	120	100

Otázka č. 3 potom zjišťovala věk respondentů. Výzkumného šetření se zúčastnili respondenti ve věkové kategorii od 9 - ti do 12 - ti let. Průměrný věk byl 10,4 let.

Tabulka č. 3 – *Věk respondentů*

Věk respondentů	Absolutní četnost
9 let	13
10 let	52
11 let	53
12 let	2
celkem	120

Otázka č. 4 zkoumala, zda respondenti bydlí na vesnici či ve městě. Rozdíl mezi vesnicí a městem v počtu obyvatel však nebyl do dotazníku zahrnut, neboť se domníváme, že děti 4. a 5. ročníků základních škol by nemuseli zcela znát počet obyvatel svého bydliště. Celkem odpovědělo 27 respondentů (22,5 %), že pochází z vesnice a 93 respondentů (77,5 %), že bydlí ve městě. Odpovědi respondentů zobrazuje následující tabulka.

Tabulka č. 4 – *Bydliště respondentů*

Bydliště	Absolutní četnost
Vesnice	27
Město	93
celkem	120

Otázka č. 5 zjišťovala, zda mají respondenti doma počítač nebo jiné zařízení s přístupem na internet. Z odpovědí vyplývá, že pouhé 3,33 % domácností (4 respondenti) doma nemají zařízení s přístupem k internetu, zatímco 96,67 % (116) respondentů takové zařízení doma má.

Tabulka č. 5 – Zařízení s internetem v domácnosti

Počítač v domácnosti	Absolutní četnost
Ano	4
Ne	116
celkem	120

Otázka č. 6 zkoumala, jak často respondenti používají internet. Výsledky jsou zaznamenány v tabulce četností č. 6:

Tabulka č. 6 – Četnost používání internetu

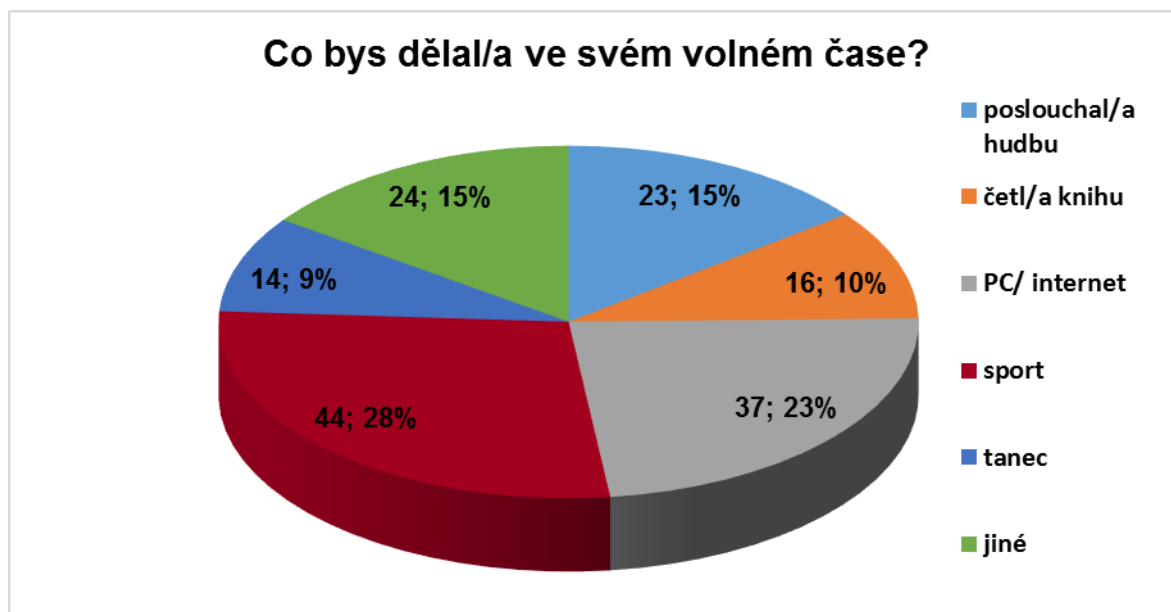
Četnost používání internetu	Absolutní četnost
Každý den	64
3x – 5x za týden	40
1x za týden	8
1x za měsíc	4
Méně než 1x za měsíc	4
celkem	120

Z tabulky plyne, že více než 50 % (64) respondentů používá internet denně a přes 30 % (40 respondentů) používá internet 3x – 5x za týden. 8 dotázaných (6,67 %) uvedlo, že používají internet 1x týdně. Naopak pouhé 3 % respondentů používají internet 1x za měsíc (4 dotázaní) nebo méně než 1x za měsíc (4 respondenti).

Výsledky otázky č. 7, která zkoumala preference trávení volného času respondentů, znázorňuje graf č. 1. Z grafu vyplývá, že 28 % (44) respondentů by nejraději ve svém volném čase sportovalo, 23 % (37 respondentů) by dalo přednost počítači či internetu, 15 % (23 dotázaných) by poslouchalo hudbu, 10 % (16 respondentů) by si četlo knihu a 9 % (14 respondentů) by tančilo. V případě jiné aktivity (15 % - 24 dotázaných) by se respondenti

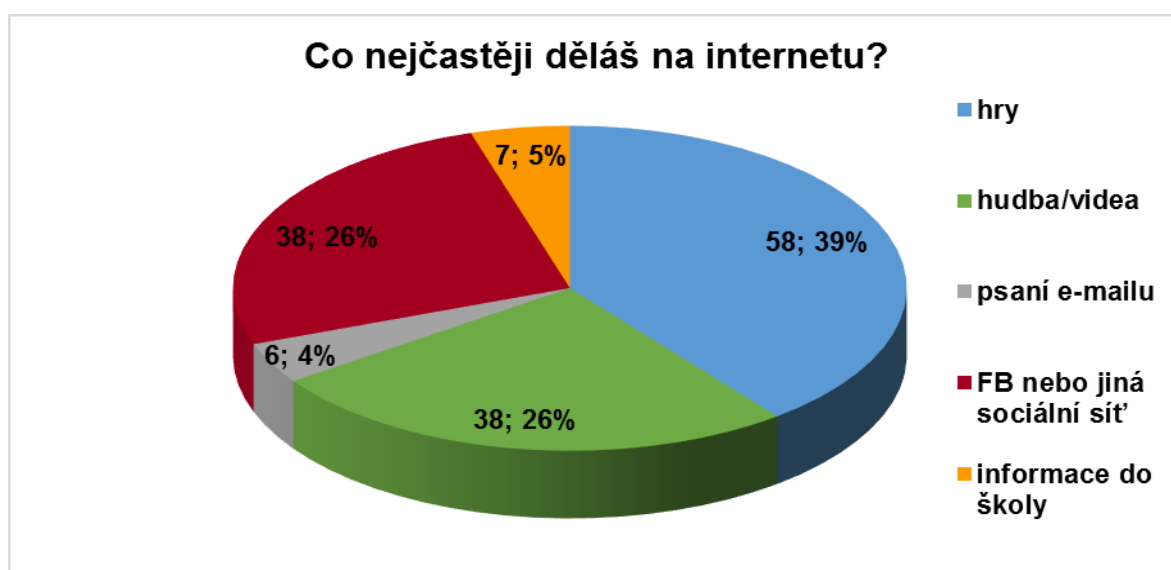
nejčastěji věnovali hře na hudební nástroj nebo by dali přednost trávení volného času venku s kamarády.

Graf č. 1 – Co by respondenti dělali ve volném čase?

Z odpovědí na otázku č. 8, která se ptá na upřesnění nejčastější činnosti, kterou respondenti na internetu vykonávají je hraní her (39 % - 58 respondentů), dále 26 % respondentů (38 dotázaných) poslouchá hudbu a tráví čas na sociálních sítích, 26% respondentů (38 dětí) poslouchá hudbu a sleduje videa. Dalších 5% (7 dětí) respondentů nejčastěji na internetu hledá informace do školy a 4% (6 respondentů) se věnuje psaní e-mailů. Odpovědi respondentů zobrazuje následující graf.

Graf č. 2 – Nejčastější aktivita na internetu

V otázce č. 9 respondenti vyjadřovali svůj názor na to, zda může být používání internetu pro děti nějak nebezpečné.

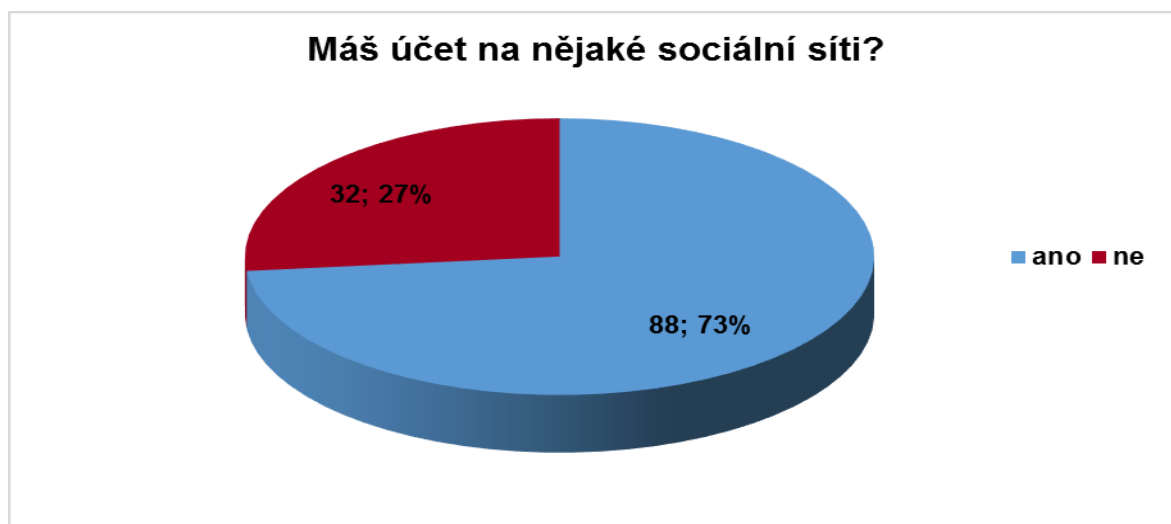
Tabulka č. 7 – *Nebezpečí používání internetu*

Nebezpečí používání internetu	Absolutní četnost
Ano	59
Ne	29
Nevím	32
celkem	120

Celkem 59 (49,17 %) dotázaných považuje používání internetu pro děti za nebezpečné. Jako nejčastější důvod nebezpečí bylo uváděno možné zneužití (16 respondentů), dále kyberšikana nebo závislost (11 respondentů), následně používání Facebooku a zneužití osobních údajů (16 respondentů) a naposled vyhrožování, obtěžování či přepadení (8 respondentů). 29 (24,17 %) respondentů z celkového počtu dotázaných nepovažuje používání internetu za nebezpečné a 32 respondentů (26,67 %) neví, zda může být používání internetu pro děti nějakým způsobem nebezpečné či ne.

Otázka č. 10 se snažila zjistit, zda mají respondenti účet na nějaké sociální síti či ne. V případě, že účet mají, tak jsme se snažili zjistit na jaké sociální síti. Respondenti měli možnost uvést i více doplňujících odpovědí. Odpovědi znázorňuje graf č. 3.

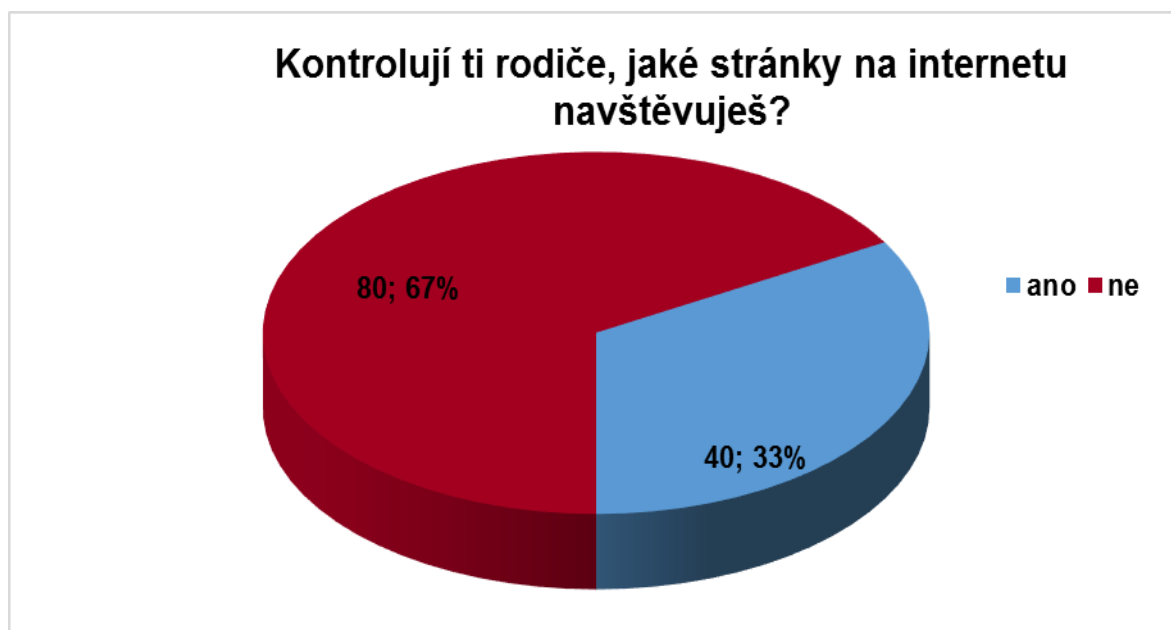
Graf č. 3 – *Účet na sociální síti*

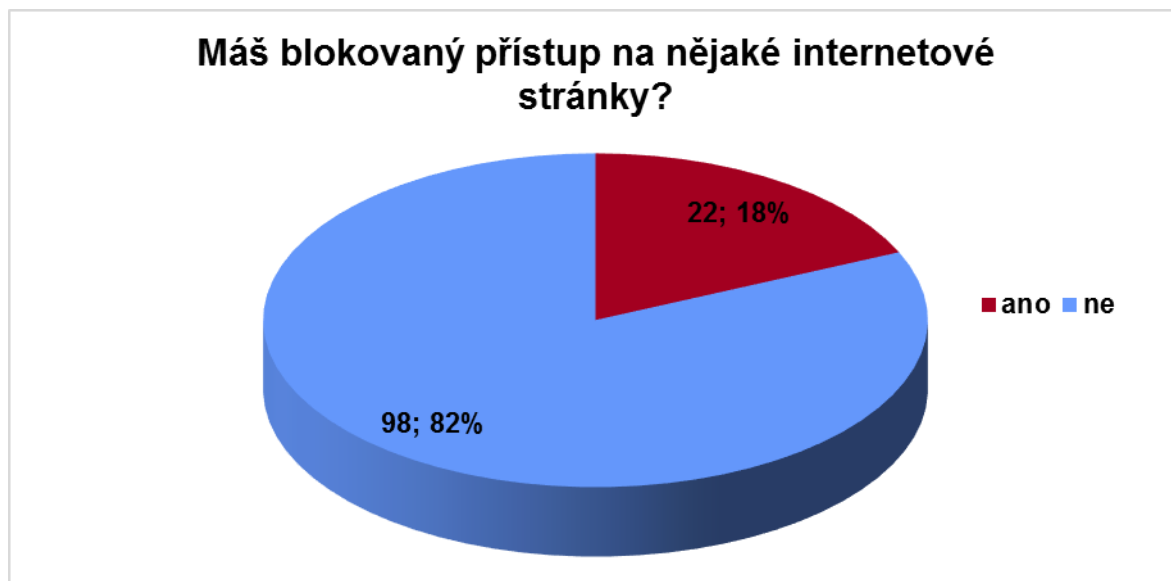
Celkem 88 respondentů (73 %) má účet na nějaké sociální síti. Z respondentů, kteří odpověděli kladně na otázku, uvedlo 57,95 % (51 respondentů), že má účet na Facebooku, 43 (48,86 %) respondentů uvedlo, že má účet na e-mailu, gmailu nebo na obou zároveň. Tato odpověď však nebyla zcela správná, protože e-mail není druhem sociální sítě, na druhou stranu ale také slouží ke komunikaci či předávání informací, stejně jako sociální sítě. 39 (44,32 %) dotázaných má účet na Skypu, 15 (17,05 %) na Google+, 9 (10,23 %) na sociální síti Twitter. Dále Ask (2 respondenti), Youtube (3 respondenti), Talk (2 respondenti) a Fm a ICQ po jedné odpovědi. 32 respondentů (27 %) ze všech dotázaných odpovědělo, že účet na sociální síti nemají.

Otázkou č. 11 jsme zjišťovali, zda rodiče kontrolují dětem, jaké stránky na internetu navštěvují. Z grafu vyplývá, že 67% respondentů má kontrolované stránky na internetu, které navštěvuje a 33 % dotázaných stránky kontrolované nemá.

Graf č. 4 – *Kontrola stránek rodiči*

Otázka č. 12 zněla „Máš blokový přístup na nějaké internetové stránky?“ Odpovědi respondentů znázorňuje následující graf.

Graf č. 5 – *Blokované internetové stránky*

Celkem 98 respondentů (82 %) odpovědělo, že nemají žádný blokováný přístup na internetové stránky. 22 respondentů (18 %) má blokováný přístup na nějaké internetové stránky. Z celkového počtu respondentů, kteří mají blokováný přístup má 9 respondentů (40, 91 %) blokované stránky nevhodné pro děti, 4 respondenti (18,18 %) mají blokované sociální sítě, 2 respondenti (9,09 %) mají blokováný celý internet a vždy 1 respondent (4,55 %) má blokováný přístup na gmail, counter strike, stránky s viry a zaheslované stránky.

Následující otázka č. 13 se snažila zjistit, zda si děti píšou s někým cizím na internetu. Na výběr byly následující možnosti: „ano, píšou“, „ne, nepíšou a nikdy jsem si nepsal/a“ a „ne, nepíšou, ale v minulosti jsem si psal/a“. Odpovědi respondentů na otázku jsou zaznamenány v následující tabulce.

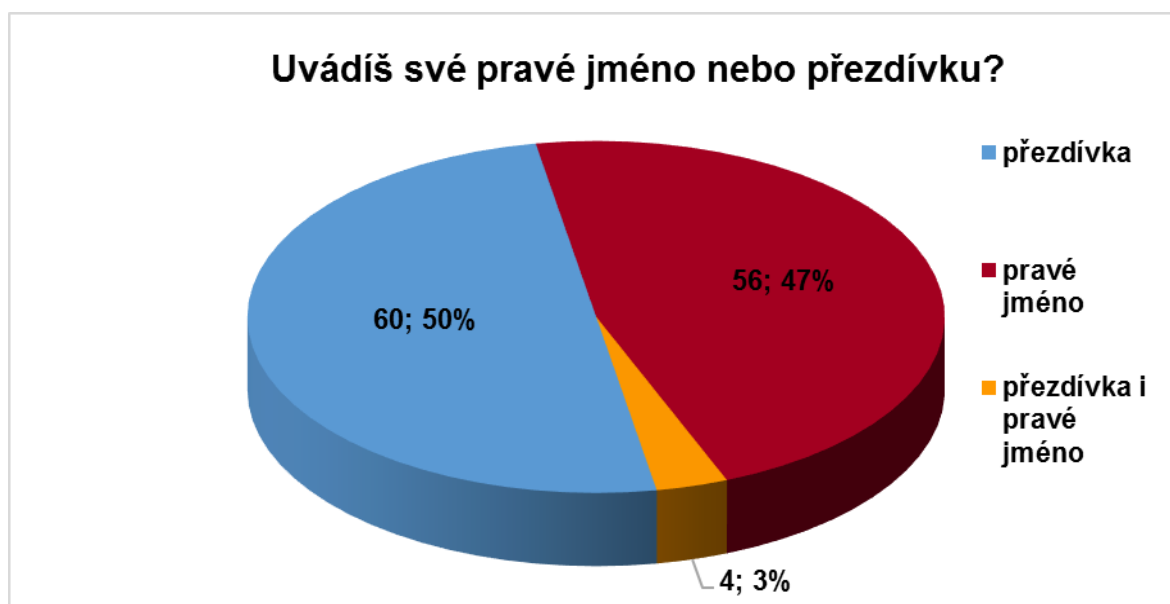
Tabulka č. 8 – *Zda si respondenti píšou/psali s někým cizím*

Píšeš si s někým, koho osobně neznáš?	Absolutní četnost
Ano, píšou	31
Nepíšou a nikdy jsem si nepsal/a	70
Nepíšou, ale v minulosti jsem si psal/a	19
celkem	120

Z tabulky vyplývá, že 70 (58,33 %) respondentů si nikdy nepsalo s nikým, koho osobně neznají. 31 (25,83 %) respondentů uvedlo, že si píše s nějakou cizí osobou a 19 (15,83 %) respondentů uvedlo, že v současnosti si s nikým takovým nepíše, ale v minulosti si psali.

Otázka č. 14 zjišťovala, zda žáci na internetu preferují uvádění svého pravého jména či přezdívky. Odpovědi respondentů zachycuje graf.

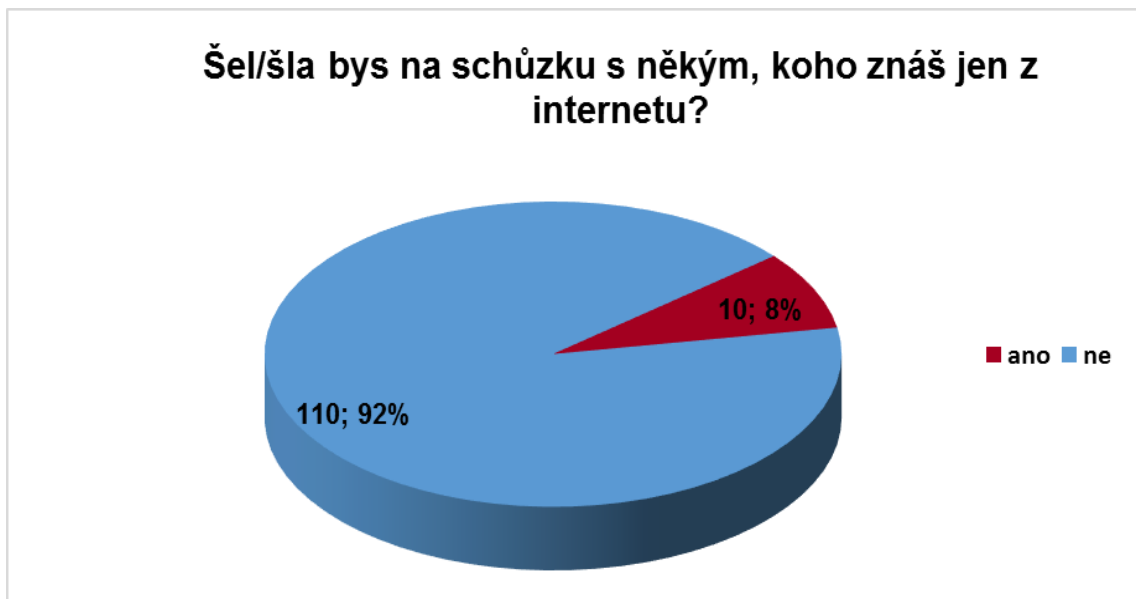
Graf č. 6 – *Pravé jméno či přezdívka*

Celkem 56 respondentů (47 %) uvedlo, že na internetu uvádí své pravé jméno, 60 respondentů (50 %) uvádí přezdívku a 4 respondenti (3%) uvádí oboje – pravé jméno i přezdívku.

Otázka č. 15 zněla: „Šel/ šla bys na schůzku s někým, koho znáš jen z internetu?“. Respondenti měli na výběr ze dvou možných odpovědí: „ano, šel/šla bych“ a „ne, nešel/nešla bych“.

Graf č. 7 – Zda by šli respondenti s někým cizím na schůzku

Celkem 110 respondentů (92%) uvedlo, že by na schůzku nešlo. Naopak 10 respondentů (8%) by na schůzku bylo ochotno jít.

Následující otázka č. 16 se snažila zjistit, zda již děti někdy někdo cizí z internetu pozval na osobní schůzku. Odpovědi jsou graficky znázorněny v grafu.

Graf č. 8 - Zda byli respondenti pozváni na schůzku

Celkem 113 respondentů (94 %) ze všech dotázaných odpovědělo, že s pozváním na osobní schůzku se nesešlo. 7 respondentů (6%) uvedlo, že byli někdy pozváni někým cizím z internetu na osobní schůzku.

Otázka č. 17 byla tzv. ověřovací, kdy cílem otázky bylo zjistit, zda by byli respondenti ochotni jít na osobní schůzku s někým cizím z internetu, pokud by byli pozváni. Dále se otázka snažila zjistit důvody, proč by respondenti na schůzku šli nebo naopak nešli.

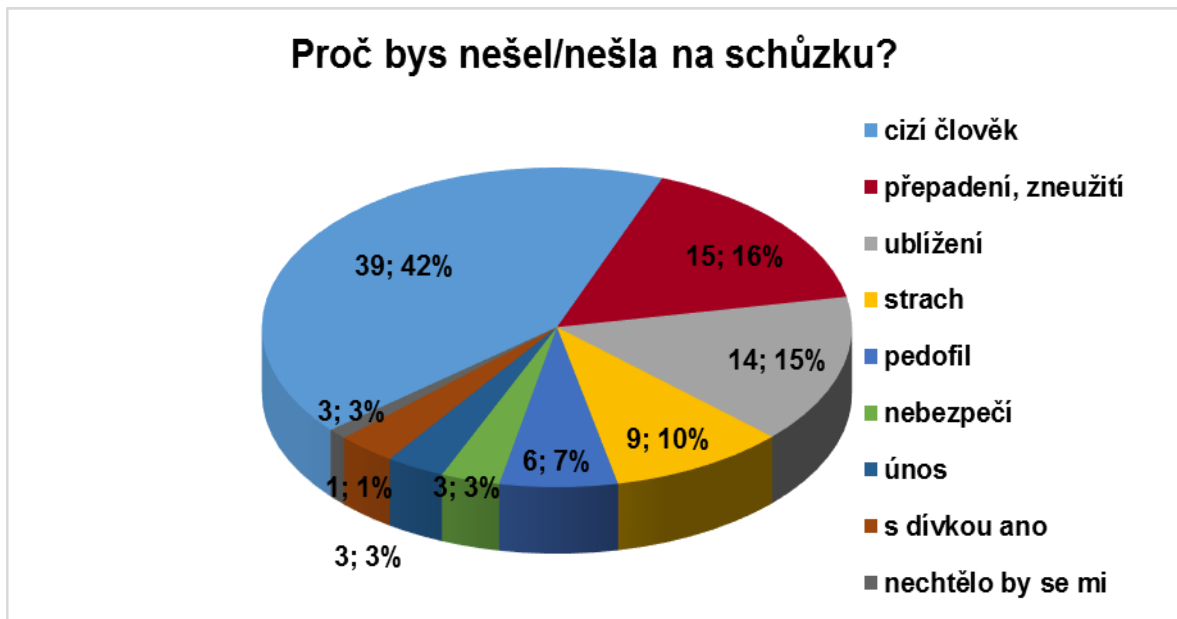
Graf č. 9 - Zda by byli respondenti ochotni jít na schůzku

Celkem 7 respondentů (6%) uvedlo, že by na schůzku šlo. Jako nejčastější důvod bylo uváděno seznámení, důležitá schůzka a získání nových kamarádů (3 respondenti). Další respondenti odpověděli, že by šli na schůzku pouze s dívkou (2 respondenti), pokud by se jim chtělo (1 respondent) a pokud by to měli dovolené od rodičů (1 respondent). Počty respondentů plně nekorespondují s počty četností v otázce č. 15. Liší se o 3 respondenty, kdy v otázce č. 15 uvedlo 10 respondentů, že by bylo ochotno na schůzku jít, zatímco v otázce č. 17 by bylo ochotno jít na schůzku již pouze 7 respondentů. Z toho vyplývá, že někteří respondenti uvedli u otázek č. 15 a č. 16 odlišné odpovědi.

Pro přehlednost uvádíme i graf, který zobrazuje důvody respondentů, proč by nešli na schůzku.

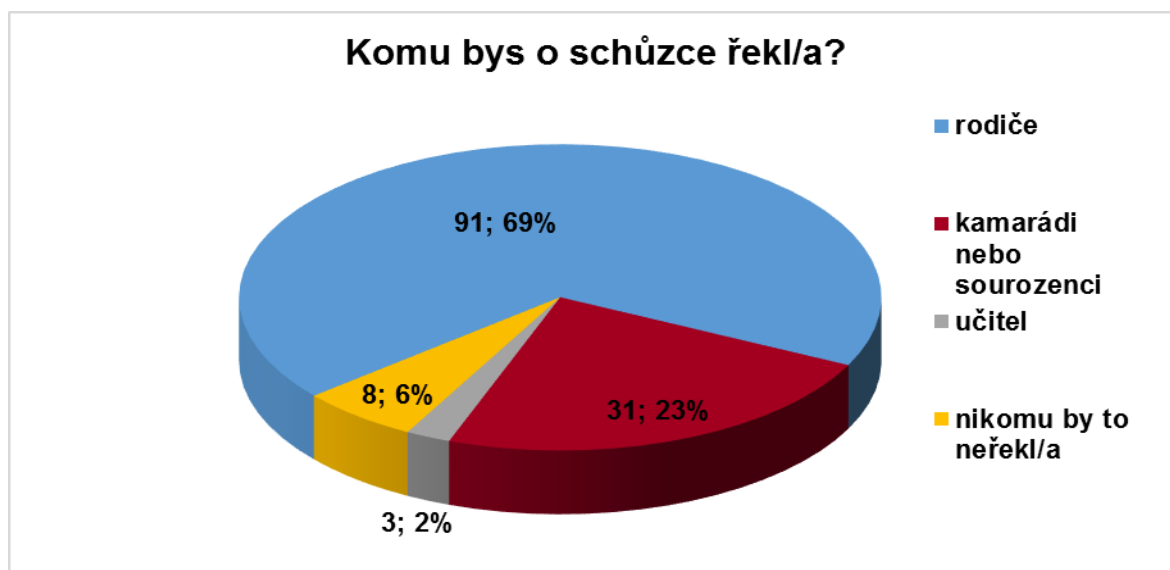
Graf č. 10 - Důvod, proč by respondenti nešli na schůzku

Celkem 113 respondentů uvedlo, že by na schůzku nešlo. Z celkového počtu záporných odpovědí 39 respondentů (34,51 %) uvedlo jako důvod to, že člověka, který je na schůzku pozval, neznají nebo by to mohl být zlý člověk. 15 respondentů (13,27 %) by mělo strach ze zneužití, přepadení, znásilnění či okradení, 14 respondentů (12,39%) by mělo obavu z ublížení, 9 respondentů (7,96 %) by mělo strach a 6 respondentů (5,31%) si myslí, že by se mohlo jednat o pedofila. 3 respondenti (2,96 %) si myslí, že by to bylo nebezpečné jít na takovou schůzku. Dále 3 respondenti (2,96 %) uvedli, že by je někdo mohl zabít nebo unést. 3 respondenti (2,96 %) by šli na schůzku pouze s dívkou a 1 (0,88%) respondent uvedl jako důvod nedostavení se na schůzku to, že by se mu nechtělo.

Otázka č. 18 navazovala na otázku č. 17. Cílem bylo zjistit, komu by se děti v případě pozvání na schůzku svěřily.

Graf č. 11 - Komu by o schůzce respondenti řekli?

Graf zobrazuje odpovědi respondentů. Z grafu vyplývá, že 91 respondentů (69%) by se svěřilo rodičům, 31 dětí (23%) by o schůzce řeklo kamarádovi nebo sourozenci. 8 respondentů (6%) by o schůzce nikomu neřeklo a 3 děti (2%) by se svěřily učiteli ve škole.

Zadání otázky č. 19 znělo: „Byl jsi někdy požádán o zaslání své fotografie přes internet někým, koho osobně neznáš?“

Tabulka č. 9 – Žádost o zaslání fotografie

Žádost o zaslání fotografie	Absolutní četnost
Ano	6
Ne	114
celkem	120

Z tabulky vyplývá, že 6 respondentů (5%) bylo někdy požádáno o poslání své fotografie. 114 respondentů (95%) se s žádostí nikdy nesetkalo.

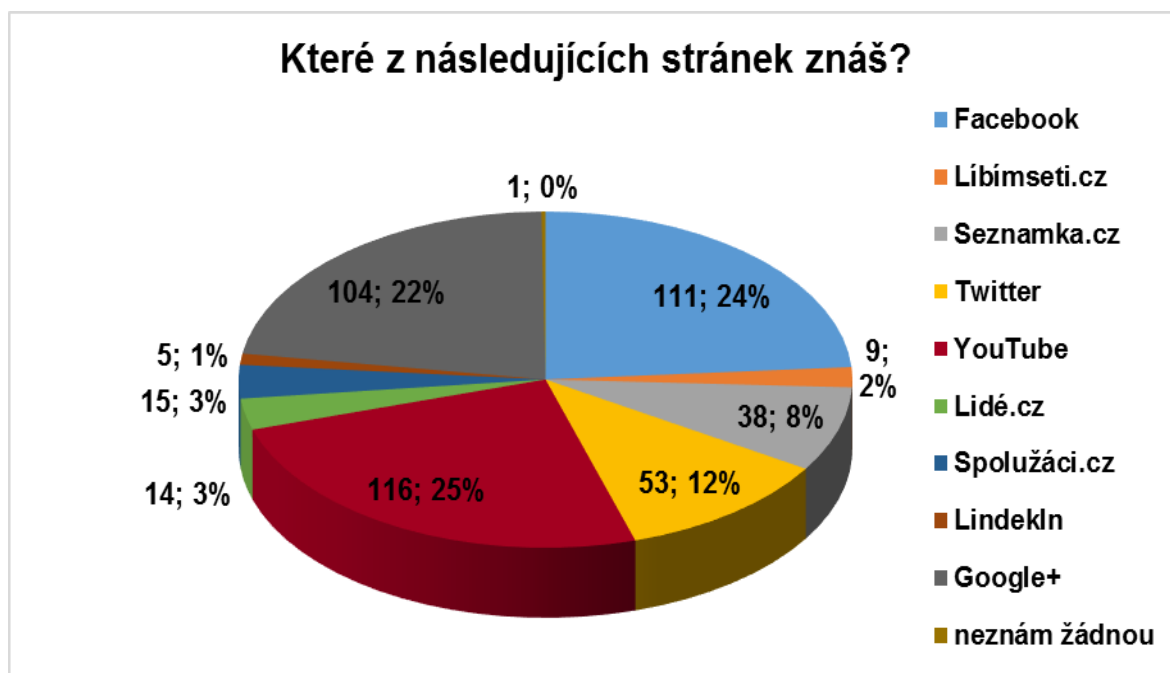
Otázka č. 20 zjišťovala, zda respondenti poslali svou fotografii, pokud byli požádáni. Odpovědi respondentů zachycuje následující graf.

Graf č. 12 – *Poslali respondenti fotku, pokud byli požádáni?*

Celkem 12 respondentů (10%) uvedlo, že svou fotografii přes internet odeslali. Zbýlých 108 respondentů (90%) odpovědělo, že fotografii neodeslali. Odpovědi respondentů se nám opět ne plně shodují s odpověďmi na otázku č. 19.

Následující otázka č. 21 se snažila zjistit, které z uvedených internetových stránek respondenti znají. Respondenti měli možnost označit větší množství odpovědí. Na výběr měli z devíti možností. Poslední, desátá možnost obsahovala odpověď, že respondenti neznají žádnou z uvedených internetových stránek. Odpovědi respondentů znázorňuje graf.

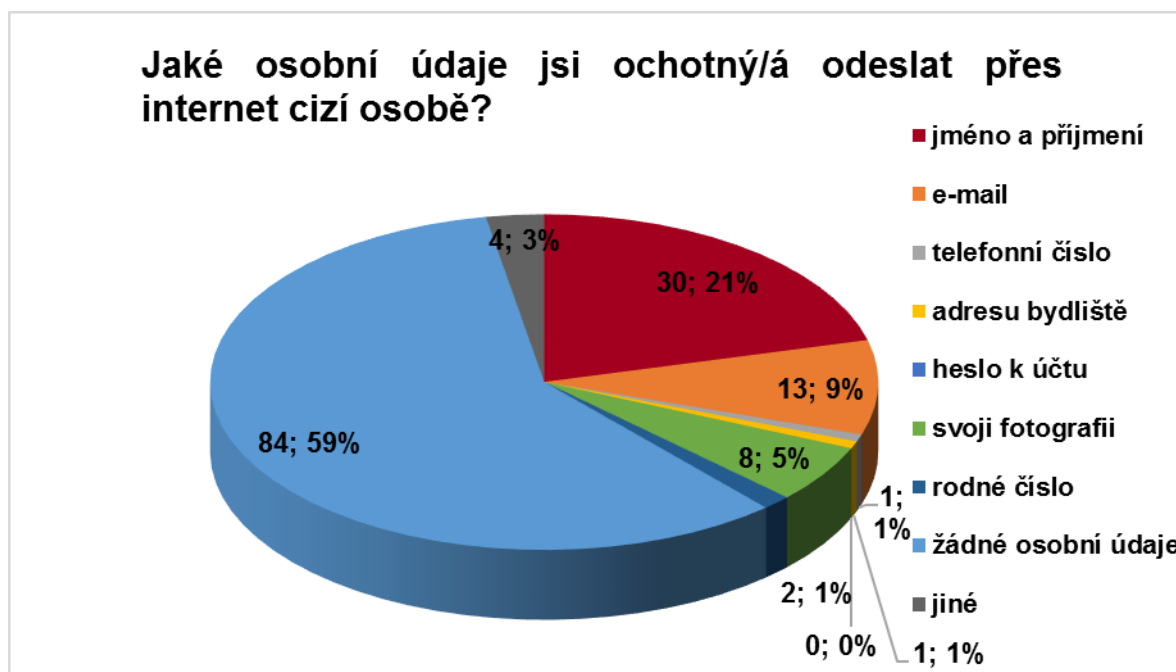
Graf č. 13 – Stránky, které respondenti znají

Nejvíce respondentů znalo stránku YouTube – celkem 116 respondentů (96,67 %). Druhou nejznámější stránkou v pořadí byl Facebook, který zná 111 respondentů (92,50 %). Dále 104 respondentů (86,67 %) zná Google+, 53 respondentů (44,17 %) Twitter, 38 respondentů (31,67 %) zná Seznamku.cz. 15 respondentů (12,50 %) uvedlo, že zná stránku Spolužáci.cz, 14 respondentů (11,67 %) Lidé.cz, 9 respondentů (7,50 %) zná Límimseti.cz a 5 dotázaných (4,17 %) zná Lindekln. Pouze 1 respondent (0,83 %) uvedl, že nezná žádnou z nabízených možností.

Zadání otázky č. 22 znělo: „Jaké osobní údaje jsi ochotný/á odeslat přes internet jiným osobám?“ Respondenti měli možnost označit více možných odpovědí. Odpovědi dotázaných graficky znázorňuje následující graf č. 14.

Graf č. 14 – Informace, které jsou respondenti ochotni poslat

Celkem 84 dotázaných (59 %) není ochotno poslat žádné své osobní údaje. 30 respondentů (21 %) je schopno přes internet poslat cizí osobě své jméno a příjmení, 13 respondentů (9 %) by bylo ochotno poslat svoji e-mailovou adresu. 8 dotázaných (5 %) ze všech oslovených respondentů by bylo ochotno odeslat cizí osobě svou fotografii. 2 z těchto 8-mi respondentů však uvádí, že by nebyli ochotni odeslat svou nahou fotografii. Dále 4 respondenti (3 %) uvádí jinou odpověď. 1 respondent ze 4 je ochoten uvést pouze jméno, 1 respondent pouze příjmení, 1 dotazovaný je ochoten uvést svou přezdívku a 1 respondent je ochoten odeslat zprávu cizí osobě. 2 respondeti (1 %) uvedli, že by poslali cizí osobě své rodné číslo. Telefonní číslo (1 %) a adresu bydliště (1 %) by byl schopen odeslat vždy 1 respondent. Heslo k účtu není ochoten odeslat žádný z respondentů.

Otázka č. 23 se snažila zjistit, zda respondentům někdy někdo prostřednictvím internetu vyhrožoval. Odpovědi jsou zaznamenány v následující tabulce.

Tabulka č. 10 – *Vyhrožování přes internet*

Vyhrožování	Absolutní četnost
Ano	4
Ne	116
celkem	120

Údaje v tabulce č. 10 ukazují, že celkem 4 respondenti se někdy setkali s vyhrožováním prostřednictvím internetu. 116 respondentů (96,67 %) naopak s vyhrožováním zkušenosti nemá.

Následující otázka č. 24 se snažila zjistit, zda se žáci někdy setkali s ponižováním – ať již jejich osoby nebo někoho jiného, prostřednictvím internetu. Zjištěné odpovědi respondentů zobrazuje následující tabulka.

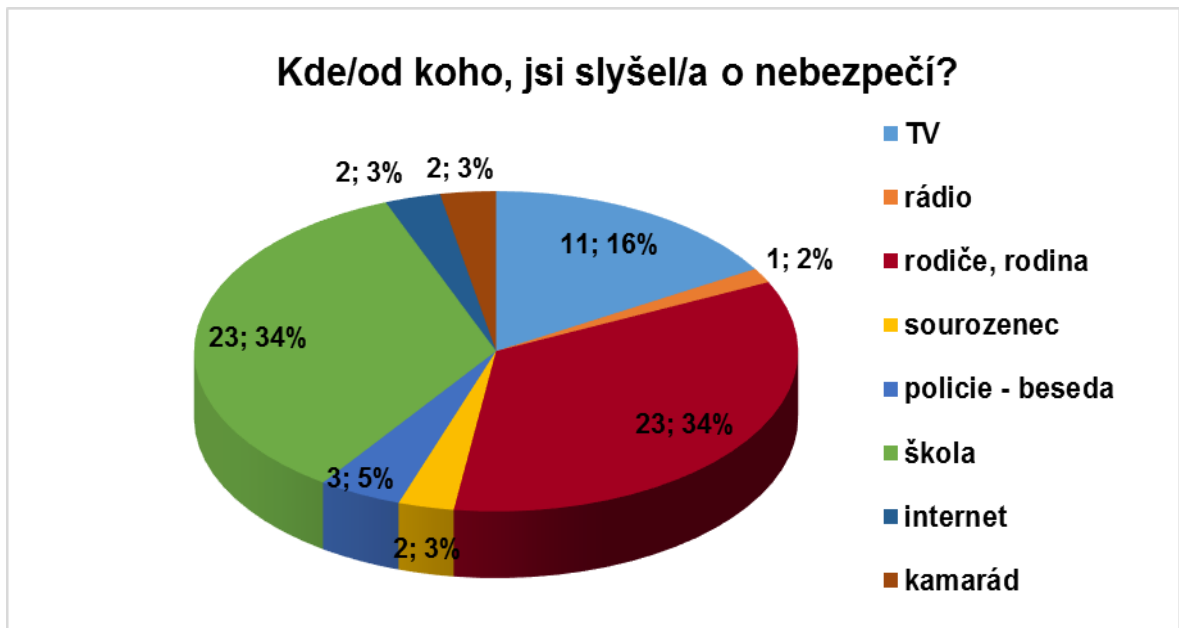
Tabulka č. 11 – *Ponižování přes internet*

Ponižování	Absolutní četnost
Ano	12
Ne	108
celkem	120

12 respondentů (10 %) se někdy setkalo s ponižováním prostřednictvím internetu. 108 respondentů (90 %) se s ponižováním nikdy neseťkalo.

Zadání otázky č. 25 znělo: „Už jsi někdy slyšel/a o nebezpečích při navazování kontaktů přes internet?“. Respondenti měli na výběr ze dvou možností odpovědi ano – ne. V případě odpovědi „ano“ měli žáci možnost upřesnit, od koho nebo kde o nebezpečí slyšeli. Respondenti odpověděli shodně na obě otázky. 60 respondentů (50 %) o nebezpečí slyšelo a 60 respondentů (50 %) o nebezpečí neslyšelo. Následující graf zobrazuje nejčastější odpovědi respondentů, které uvedli pro upřesnění, odkud a od koho o nebezpečí internetu vědí.

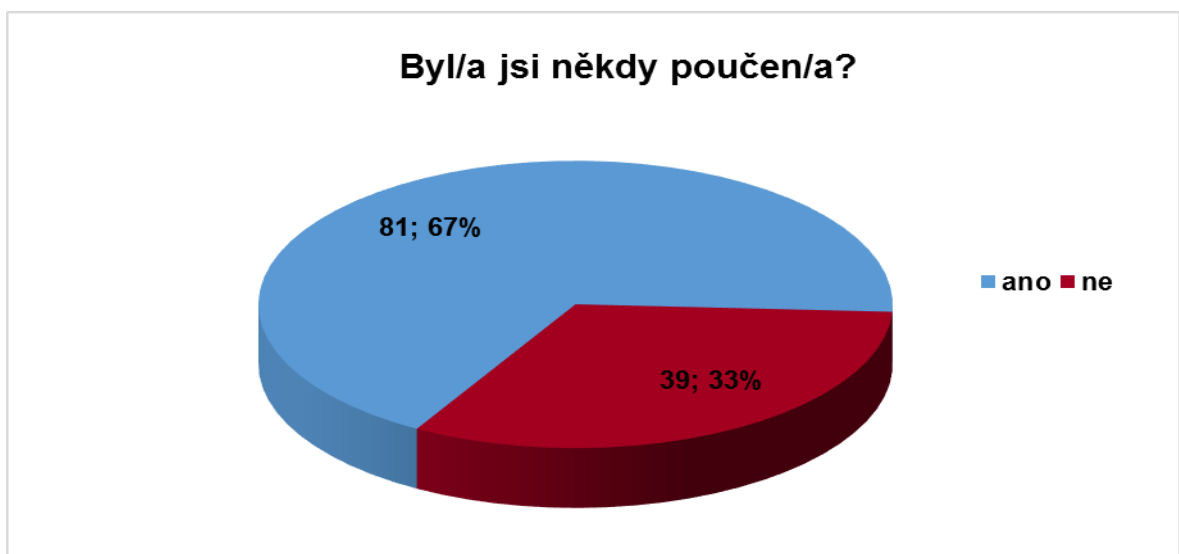
Graf č. 15 – Od koho respondenti slyšeli o nebezpečí

Shodně 23 respondentů (34 %) uvedlo, že o nebezpečí slyšeli od rodičů (v rodině) nebo ve škole (23 respondentů – 34 %). 11 dětí (16 %) získalo informace z televize, 3 žáci (5 %) od policie při besedě. Vždy 2 respondenti uvedli, že o nebezpečí ví od sourozence (3 %), z internetu (3 %) a od kamarádů (3 %). 1 respondent (2 %) uvedl, že informace má z rádia.

Otázka č. 26 navazovala na otázku č. 25. Jejím cílem bylo zjistit, zda byli respondenti někdy poučeni o možných nebezpečích na internetu.

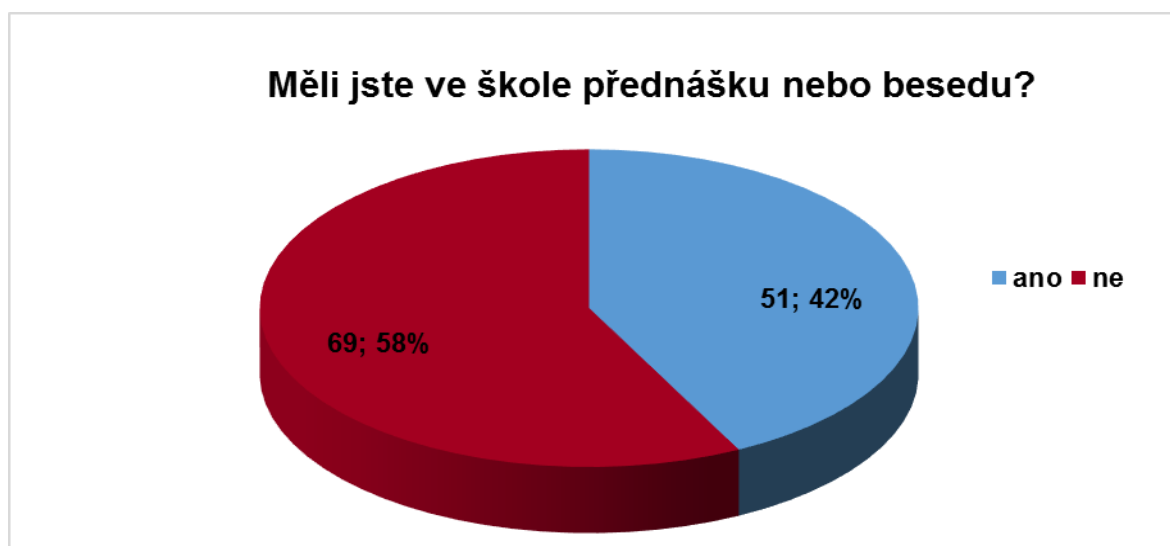
Graf č. 16 – Poučení o nebezpečí

Zjištěná data ukazují, že 81 respondentů (67 %) bylo někdy poučeno o nebezpečí a naopak 39 respondentů (33 %) poučeno nebylo. Ze všech dětí, které byly někdy poučeny o nebezpečí internetu uvedlo 54 dětí (66,67 %), že bylo poučeno doma od rodičů, 7 dětí (8,64 %) bylo s možnými nebezpečími seznámeno prostřednictvím policie. 16 dětí (19,75 %) získalo informace ve škole, 2 respondeti (2,47 %) v TV a vždy 1 dítě má informace od kamaráda (1,23 %), z rádia (1,23 %) a z přednášky (1,23 %). 1 respondent (1,23 %) uvedl, že o nebezpečí ví díky tomu, že mu unesli kamaráda.

Poslední otázka č. 27 se týkala toho, zda měli respondenti někdy ve škole přednášku nebo besedu o bezpečnosti na internetu.

Graf č. 17 – Přednáška nebo beseda ve škole

Z celkového počtu 120 respondentů necelá polovina - 42 % (51 respondentů) uvedlo, že měli někdy ve škole přednášku nebo besedu o bezpečnosti na internetu. Celkem 58 % (69 respondentů) nikdy žádnou přednášku ani besedu ve škole nemělo.

5.2 Verifikace hypotéz

V následující části uvádíme verifikaci hypotéz, které byly stanoveny v úvodní části praktické části bakalářské práce. Při zpracování dat jsme prostřednictvím statistických testů významnosti ověřovali platnost stanovených hypotéz. Výsledky z dotazníkového šetření byly zapsány do kontingenční nebo čtyřpolní tabulky. Na základě výsledků testu nezávislosti chí-kvadrát jsme zamítli nebo přijali nulovou hypotézu.

Hypotéza 1

Hypotézu H1: „Předpokládáme, že žáci 5. ročníku jsou více seznámeni s nebezpečím internetu a sociálních sítí, než žáci 4. ročníků,“ jsme si stanovili na základě otázek č. 2 a č. 27.

H1₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl mezi ročníkem, který žáci navštěvují a jejich informovaností o nebezpečí internetu a sociálních sítí.

H1_A: Existuje statisticky významný rozdíl mezi ročníkem, který žáci navštěvují a jejich informovaností o nebezpečí internetu a sociálních sítí.

Tabulka č. 12 - Čtyřpolní tabulka pro ověření H1

H1	Přednáška nebo beseda ve škole		
Ročník	Měli přednášku	Neměli přednášku	Σ
4. ročník	16 (19,975)	31 (27,025)	47
5. ročník	35 (31,025)	38 (41,975)	73
Σ	51	69	120

Vypočítané testové kritérium: $\chi^2 = 2,256$

Stupeň volnosti: $f = 1$

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05} = 3,841$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je menší, než kritická hodnota testového kritéria na hladině významnosti 0,05. Přijímáme tedy nulovou hypotézu a odmítáme alternativní hypotézu.

Z výsledku lze konstatovat, že mezi informovaností o nebezpečí internetu a sociálních sítí u dětí 5. ročníků a 4. ročníků neexistuje statisticky významný vztah.

Hypotéza 2

Při stanovení hypotézy jsme vycházeli z otázky č. 4 a č. 6. V případě odpovědi na otázku č. 6 jsme odpovědi a) a b) považovali za časté používání internetu a odpovědi c), d) a e) jsme považovali za méně časté používání.

H2: Předpokládáme, že děti z města používají internet častěji, než děti z vesnice.

H2₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl v používání internetu mezi dětmi z vesnice a z města.

H2_A: Existuje statisticky významný rozdíl v používání internetu mezi dětmi z vesnice a z města.

Tabulka č. 13 - Čtyřpolní tabulka pro ověření H2

H2	Četnost používání internetu		
	Často	Méně často	Σ
Bydliště			
Město	81 (83,2)	12 (12,4)	93
Vesnice	23 (23,4)	4 (3,6)	27
Σ	104	16	120

Pro ověření hypotézy nebyla splněna podmínka pro použití chí-kvadrátu.

Hypotéza 3

Při stanovení hypotézy jsme vycházeli z otázek č. 22 a č. 26. V případě otázky č. 22 jsme si odpovědi respondentů rozdělili do dvou skupin. První skupina byly odpovědi na otázku h), kdy dotazovaní odpovídali, že by neposkytli žádné osobní údaje. Všechny ostatní odpovědi jsme sloučili dohromady a zařadili do druhé skupiny odpovědí.

H3: Předpokládáme, že žáci, kteří byli poučeni o bezpečnosti, jsou méně ochotní odeslat osobní informace cizí osobě než žáci, kteří nebyli poučeni.

H3₀: Neexistuje statisticky významný vztah mezi dětmi, kteří byli poučeni a kteří nebyli poučeni o bezpečnosti na internetu.

H3_A: Existuje statisticky významný vztah mezi dětmi, kteří byli poučeni a kteří nebyli poučeni o bezpečnosti na internetu.

Tabulka č. 14 - Čtyřpolní tabulka pro ověření H3

H3	Údaje, které je ochoten poslat		
Poučení	Žádné údaje	Jiné údaje, než žádné	Σ
Ne, byl poučen	55 (53,325)	26 (27,675)	81
Ne, nebyl poučen	24 (25,675)	15 (13,325)	39
Σ	79	41	120

Vypočítané testové kritérium: $\chi^2 = 0,472$

Stupeň volnosti: $f = 1$

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05} = 3,841$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je menší, než kritická hodnota testového kritéria na hladině významnosti 0,05. Přijímáme tedy nulovou hypotézu a odmítáme alternativní hypotézu.

Z výsledků lze konstatovat, že neexistuje statisticky významný vztah mezi poučením dětí o bezpečnosti a následnou ochotou dětí odeslat cizí osobě osobní informace. Naše hypotéza se tedy nepotvrdila.

Hypotéza 4

Při stanovení hypotézy jsme vycházeli z otázek č. 6 a č. 13. Odpověď a) na otázku č. 6 jsme považovali za každodenní používání internetu a odpovědi b, c, d, e jsme považovali za méně časté používání internetu. V otázce č. 13 jsme odpovědi a) a c) sloučili do jedné odpovědi, která se týkala toho, zda si respondenti píšou nebo si v minulosti psali s nějakou cizí osobou.

H4: Předpokládáme, že děti, které používají internet každý den, si píšou častěji s někým cizím než děti, které používají internet méně často.

H₀: Předpokládáme, že mezi každodenním používání internetu a psaním respondentů přes internet s cizími lidmi, neexistuje statisticky významný vztah.

H_A: Předpokládáme, že mezi každodenním používání internetu a psaním respondentů přes internet s cizími lidmi, existuje statisticky významný vztah.

Tabulka č. 15 – Čtyřpolní tabulka pro ověření H₄

H ₄	Píše si/psal sis někdy s někým přes internet, koho neznáš?		
Četnost používání internetu	Píšu/psal jsem si	Nepíšu	Σ
Každý den	34 (26,6)	30 (37,3)	64
Méně často	16 (23,3)	40 (32,6)	56
Σ	50	70	120

Vypočítané testové kritérium: $\chi^2 = 7,454$

Stupeň volnosti: $f = 1$

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05} = 3,841$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je větší, než kritická hodnota testového kritéria na hladině významnosti 0,05. Přijímáme tedy alternativní hypotézu a odmítáme nulovou hypotézu.

Z výsledků lze konstatovat, že existuje statisticky významný vztah mezi každodenním používáním internetu a následným psaním si respondentů s cizími osobami. Naše hypotéza se tedy potvrdila. Děti, které používají internet každý den, si častěji píšou přes internet s cizími osobami než děti, které nepoužívají internet každý den.

Hypotéza 5

Při stanovování hypotézy jsme vycházeli z otázek č. 9 a č. 13. V otázce č. 9 jsme odpovědi a) a c) sloučili do jedné odpovědi, která se týkala toho, zda si respondenti píšou nebo v minulosti psali s nějakou cizí osobou.

H5: Předpokládáme, že děti, které si myslí, že může být používání internetu nějak nebezpečné, si častěji nepíší s cizími lidmi než děti, které si myslí, že používání internetu není nebezpečné.

H5₀: Předpokládáme, že mezi názorem o nebezpečí používání internetu a psaním si respondentů s cizími osobami neexistuje statisticky významný vztah.

H5_A: Předpokládáme, že mezi názorem o nebezpečí používání internetu a psaním si respondentů s cizími osobami existuje statisticky významný vztah.

Tabulka č. 16 – Kontingenční tabulka pro ověření H5

H5	Píše si/psal sis někdy s někým přes internet, koho neznáš?		
	Píšu/psal jsem si	Nepíšu	Σ
Může být používání internetu nebezpečné?			
Může	18 (24,58)	41 (34,41)	59
Nemůže	18 (12,08)	11 (16,91)	29
Nevím	14 (13,33)	18 (18,66)	32
Σ	50	70	120

Vypočítané testové kritérium: $\chi^2 = 8,0469$

Stupeň volnosti: $f = 2$

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05} = 5,991$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je větší, než kritická hodnota testového kritéria na hladině významnosti 0,05. Přijímáme tedy alternativní hypotézu a odmítáme nulovou hypotézu.

Z výsledků lze konstatovat, že existuje statisticky významný vztah mezi tím, zda žáci považují užívání internetu za nebezpečné a tím, jestli si píší s cizí osobou prostřednictvím internetu. Hypotézu jsme tedy potvrdili. Největší rozdíl testovacího kritéria 6,59 mezi naměřenou a očekávanou četností vykazovala kategorie respondentů, kteří si myslí, že užívání internetu může být nebezpečné a nepíší si s cizí osobou.

Hypotéza 6

Při stanovování hypotézy jsme vycházeli z otázek č. 1 a č. 7. V otázce č. 7 jsme odpovědi a), b), d), e) a f) sloučili do jedné odpovědi a odpověď c) jsme ponechali samostatně.

H₆: Předpokládáme, že chlapci dávají častěji přednost ve svém volném čase PC a internetu, než dívky.

H₆₀: Předpokládáme, že mezi pohlavím respondentů a trávením volného času u PC či internetu neexistuje statisticky významný vztah.

H_{6A}: Předpokládáme, že mezi pohlavím respondentů a trávením volného času u PC či internetu existuje statisticky významný vztah.

Tabulka č. 17 – Čtyřpolní tabulka pro ověření H₆

H6	Preference aktivity ve volném čase			
	Pohlaví	PC/internet	Jiné	Σ
Dívka		11 (17,575)	46 (39,425)	57
Chlapec		26 (19,425)	37 (43,575)	63
Σ		37	83	120

Vypočítané testové kritérium: $\chi^2 = 6,773$

Stupeň volnosti: $f = 1$

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05} = 3,841$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je větší, než kritická hodnota testového kritéria na hladině významnosti 0,05. Přijímáme tedy alternativní hypotézu a odmítáme nulovou hypotézu.

Z výsledků lze konstatovat, že existuje statisticky významný vztah mezi pohlavím respondentů a jejich preferencí trávení volného času u PC či internetu. Hypotéza se nám tedy potvrdila.

6 INTERPRETACE DAT

Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření jsme zjistili odpovědi na výzkumné cíle a otázky, které jsme si stanovili.

První dílčí otázkou bylo zjistit, zda existuje rozdíl mezi informovaností dětí z vesnice a z města. Vzhledem k tomu, že v dnešní době již většinou děti, které bydlí na vesnici, dojíždí do školy do větších měst, tak se domníváme, že neexistuje rozdíl mezi informovaností mezi dětmi z vesnice a města. Ve škole jsou dětem poskytovány informace bez rozdílu bydliště. Pomocí hypotézy 2 jsme chtěli ověřit existenci rozdílu v používání internetu u dětí z vesnice a z města. Pro ověření hypotézy však nebyla splněna podmínka pro použití chí-kvadrátu. Na základě četností zapsaných v tabulce, kdy procentuální zastoupení dětí, které používají internet každý den, je procentuálně srovnatelné (zhruba 85 %), se domníváme, že rozdíl v četnosti používání internetu u dětí z vesnice a z města taktéž neexistuje. Druhá otázka se snažila zjistit, zda existuje rozdíl v informovanosti mezi dětmi 4. a 5. tříd. Ověřením problému se zabývala hypotéza 1, její pravdivost se nám však nepodařilo potvrdit. Lze tedy říci, že žáci obou zmiňovaných tříd mají zřejmě stejné informace nebo pouze nepatrně odlišné. V jejich informovanosti se tedy nevyskytují výrazné rozdíly. Domníváme se, že důvodem by mohlo být pořádání preventivních přednášek školami. Cílem následující otázky bylo zjistit, jaká část respondentů má založený účet na sociální síti Facebook. Zjištění bylo celkem překvapivé, protože celkem 51 (42,5 %) respondentů uvedlo, že má účet na sociální síti Facebook. Tento počet je překvapivý z toho důvodu, že respondenti se pohybovali ve věkové skupině 9 – 12 let, u které není legálně možno založit účet na Facebooku. Účet lze založit až od 13- ti let věku, což však žádný z námi oslovených respondentů v době vyplňování dotazníku neměl. Podařilo se nám tedy potvrdit naši domněnku, že mnoho dětí si pro založení účtu upravuje věk narození. To potvrzuje velkou míru anonymity internetu, která se může stát lákadlem pro potenciální pachatele internetové kriminality a také vysokou míru benevolence ze strany rodičů vůči dětem, kteří dovolí dítěti si profil založit. V některých případech se může jednat o založení profilu dítětem bez dovolení rodičů, což však rodiče neomlouvá, neboť by měli mít vždy přehled o tom, co jejich potomek na internetu dělá. Další dílčí výzkumná otázka se zaměřila na trávení volného času respondentů a na to, jakým aktivitám ve svém volném čase dávají přednost. Tomuto tématu se věnovala otázka 7 dotazníkového šetření. Lze říci, že žáci preferují ve svém volném čase z největší části sport, což je určitě pro zdraví dětí prospěšné a zcela jistě se jedná o smys-

luplné trávení volného času. Zjištění tak poukazuje na to, že děti dávají přednost i jiným aktivitám než jen televizi a počítači, které se stávají fenoménem současné doby, na který experti neustále upozorňují. Na druhou stranu je potřeba říci, že i když žáci v největší míře preferují sportovní aktivity, tak dle našeho výzkumu hned po sportu následuje počítač a internet a v procentuálních rozdílech není mezi preferencí sportu a počítače příliš velký rozdíl. Nutno ale podotknout, že počítači a internetu ve svém volném čase dává přednost 23% respondentů, zatímco ostatní dotázaní preferují jinou činnost. Odpovědi také vypovídají o tom, že děti mají v současnosti na výběr z nepřeberného množství způsobů trávení volného času. Následující výzkumná otázka se zaměřila na komunikaci respondentů s cizími lidmi prostřednictvím internetu. Výzkumné otázce odpovídala otázka č. 13 dotazníku. Z analýzy dat vyplývá, že 58 % respondentů si nikdy nepsalo s cizí osobou, 25 % si v současnosti píše a 15 % si již s někým cizím nepíše, ale v minulosti si psali. Pokud srovnáme hodnoty s výzkumem Nebezpečí internetové komunikace, který jsme zmínili v teoretické části práce, tak lze konstatovat, procento respondentů, kteří komunikují po internetu s cizí osobou, je v případě našeho výzkumu nižší. Výzkum Nebezpečí internetové komunikace zjistil, že téměř 54 % respondentů si píše s někým, koho nezná. Domníváme se však, že výsledky našeho výzkumu a výše zmíněného výzkumu nelze srovnávat. Mohlo by dojít ke zkreslení, neboť jsme při našem výzkumu pracovali s daleko menším výzkumným souborem, takže kladnou změnu ve vývoji nelze adekvátně prokázat. Předposlední výzkumná otázka se snažila zjistit, zda by byly děti ochotné přijít na schůzku smlouvanou s někým, koho osobně neznají. Tento problém zkoumala otázka č. 15, kdy 92 % respondentů uvedlo, že by nebylo ochotno na schůzku jít, oproti tomu 8 % by bylo ochotno jít na schůzku s cizím člověkem. Ochota či neochota opět koresponduje s informovaností dětí o nebezpečí a také s jejich individuální schopností předvídat možná nebezpečí. Počty respondentů, kteří by na schůzku s cizí osobou šli nebo nešli, byly pro nás celkem očekávané a nijak nás nezaskočily. Předpokládali jsme, že určité procento dětí by bylo ochotno na schůzku jít i přes všechna možná nebezpečí, která by jim mohla hrozit. V souvislosti s tímto problémem nás velmi mile překvapily odpovědi respondentů na otázku č. 18, která se snažila zjistit, komu by se děti se schůzkou svěřili. Z odpovědí vyplývá, že největší procento respondentů má důvěru ve své rodiče a s problémem by se svěřilo nejdříve jim, což chápeme jako velice kladné, protože odborníci poukazují hlavně na dobrý vztah dítěte a rodiče a na důležitost toho, aby se děti nebály se svým problémem svěřit rodičům. Myslí-

me si, že primárním zdrojem pomoci a pochopení by měla být vždy rodina. Na druhou stranu však 8 respondentů uvedlo, že by se se schůzkou nikomu nesvěřilo. U těchto dětí by bylo zajímavé zjistit, co je vedlo k této odpovědi, mohla by se zde tedy otevírat nová možnost budoucího výzkumu. Poslední otázka se zabývala tím, jaké osobní údaje jsou žáci ochotni odeslat cizí osobě, kterou znají jen z prostředí internetu. Odpovědi respondentů nás kladně překvapily, neboť z výzkumu vyplývá, že většina respondentů (59 %) není ochotna posílat cizím lidem své osobní údaje. Tento způsob odpovědi přičítáme také tomu, že některé školy do výuky zařazují besedy a přednášky o bezpečnosti na internetu. Na druhou stranu se nám ale nepotvrdil předpoklad, který jsme ověřovali hypotézou 3, že děti, které byly poučeny, jsou méně ochotny poslat své osobní informace cizí osobě. Z hypotézy tedy vyplývá, že i přesto, že žáci absolvují přednášku či besedu ve škole, jsou někteří ochotni své osobní informace předat cizímu člověku, kterého osobně neznají. V této souvislosti bychom rádi upozornili na fakt, že sice školy začínají do vyučování zařazovat přednášky a besedy o bezpečnosti, ale přesto 58 % respondentů takovou přednášku nikdy neabsolvovalo a 33 % respondentů nebylo poučeno o nebezpečí na internetu, ať ze strany rodičů, příbuzných, školy nebo jen někoho známého či neznámého. Toto zjištění bychom mohli chápat jako velké selhání prevence. Hypotéza 4 zkoumala závislost mezi každodenním používáním internetu a tím, zda si děti píšou s někým cizím. Náš předpoklad se nám potvrdil. Vycházíme z domněnky, že pokud se děti pohybují na internetu častěji, mají větší možnost kontaktu s cizími osobami, ale z tohoto důvodu jsou také více ohroženy internetovou kriminalitou. Proto se domníváme, že hlavním zdrojem kontroly a prevence by měli být rodiče, kteří by měli dohlížet na četnost užívání internetu jejich dětmi. Určitě by se rodiče měli snažit o dohlížení na to, jaké stránky děti navštěvují a s kým popřípadě komunikují. Rodiče jsou většinou s dítětem v každodenním kontaktu a mohou mít přímý vliv na dítě a na způsob trávení jeho volného času. Poslední hypotéza 5 předpokládala, že pokud si děti myslí, že užívání internetu je nebezpečné, tak si většinou nepíšou s cizími lidmi. V tomto případě jsme vycházeli z toho, že děti jsou na základě vlastního přesvědčení o bezpečnosti nebo nebezpečnosti internetu schopny dále regulovat své chování v kyberprostoru. To znamená, že pokud si dítě myslí, že používání internetu může být nebezpečné, většinou si při případné internetové komunikaci s cizí osobou uvědomí, že by mu mohlo hrozit nebezpečí a chová se více obezřetně. Hypotéza 5 se nám potvrdila a je důkazem toho, že náš předpoklad byl správný. Poslední hypotéza 6 se snažila potvrdit, zda

existuje rozdíl v preferencích volného času u dívek a chlapců. Náš předpoklad byl takový, že chlapci dávají přednost při trávení volného času PC a internetu více, než dívky. Hypotézu se nám podařilo potvrdit. Dle našeho názoru by to mohlo být způsobeno tím, že chlapci mohou být více technicky založení než dívky, a aktivitám spojeným s technikou dávají přednost ve svém volném čase.

Hlavní výzkumná otázka zněla: Jaká je informovanost dětí 4. a 5. o nebezpečích na internetu a sociálních sítích. Na základě výsledků analýzy dotazníkového šetření se domníváme, že informovanost dětí o problematice je na lehce nadprůměrné úrovni, což nás kladně překvapilo. Myslíme si však, že je nutno na problematiku nadále soustavně upozorňovat a povědomí o ní dále zvyšovat.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Bakalářská práce má za úkol zmapovat informovanost dětí základních škol (konkrétně 4. a 5. ročníků) o nebezpečí na internetu a sociálních sítích.

V rámci primární prevence by mohla práce posloužit pedagogům k seznámení se s problematikou nebezpečí internetu pro děti, s možnými riziky, ale také způsoby prevence. V rámci sekundární prevence by mohla nastínit možný způsob řešení situace, se kterou by mohli kdykoliv ve své praxi přijít do styku. Je potřeba neustále upozorňovat na možná nebezpečí internetu. Škola, hned po rodině, má největší možnost vlivu na formování osobnosti a vývoje dítěte. Dále by práce mohla sloužit samotným školským zařízením, aby se snažila o zařazení preventivních přednášek do učebních plánů a výuky. Také by mohla sloužit jako zdroj základních informací rodičům, kteří mají s internetovou kriminalitou páchanou na dětech osobní nebo jen zprostředkované zkušenosti, ale také rodičům, kteří zkušenosti nemají, avšak o danou problematiku mají zájem. V neposlední řadě by mohla práce sloužit jako zdroj informací o aktuální problematice pro širokou veřejnost občanů a jako zdroj informací a podkladů pro případný budoucí podrobnější výzkum v dané oblasti.

V rámci praktických doporučení bychom určitě rádi poukázali na nutnost zařazení přednášek a besed do výuky ve škole. Přednášky by bylo možno zařazovat do vyučování již od nejnižších ročníků základní školy a pro děti by byly povinné. V případě zájmu by bylo vítáno, kdyby se přednášek účastnili také rodiče dětí, aby získali o problematice alespoň základní informace. Přednášky by sloužily jako zdroj primární prevence již od nejranějšího období školní docházky.

Dále bychom rádi poukázali na možnou spolupráci při přednáškách s Policií ČR či s projektem E-bezpečí, který pořádá vzdělávací akce pro učitele, rodiče, děti a jiné cílové skupiny.

ZÁVĚR

Téma bezpečnosti internetu a sociálních sítí je v dnešní společnosti velice aktuální. Určitě by si zasloužilo větší pozornost široké veřejnosti. Důkazem o stále větším zájmu společnosti o danou problematiku může být projekt, který v březnu roku 2014 spustila společnost Seznam.cz. V rámci projektu Seznam se bezpečně byl spuštěn projekt nazvaný Nahá celebrita. Cílem je poukázat na to, jak nebezpečné může být sdílení citlivých osobních materiálů a informací na internetu (Novinky.cz, 2014). S internetovou kriminalitou páchanou na dětech se občas setkáváme např. v televizním zpravodajství nebo v novinových článkách, ale většina z nás si neuvědomuje, že téma se může někdy týkat také nás samotných. Ať už se jedná o člena rodiny nebo v budoucnu o naše vlastní potomky. Většina lidí nebere problém jako reálnou hrozbu do doby, než se s případem setká ve svém blízkém či širokém okolí, v nejhorším případě ve své rodině. Přitom v mnohých případech může dojít k negativním zkušenostem zbytečně. Stačí, aby se děti chovaly na internetu obezřetně, ale hlavně, aby byly poučeny o možných nebezpečích a měly dostatek informací. Ty jim může samozřejmě poskytnout pedagog ve škole, známá osobnost v televizi či rádiu, ale největší podíl by na poučení měli mít rodiče nebo osoby, které o dítě pečují. Rodiče by se měli zajímat o to, co jejich dítě na internetu dělá, s kým komunikuje a jak komunikuje. Měli by se zajímat o problémy svých dětí, mluvit o nich a dát dítěti najevo, že s jakýmkoliv problémem se mohou na rodiče obrátit. Pokud se děti bojí s rodiči mluvit a svěřit se, může se stát, že o svém problému řeknou kamarádovi. Pokud se však tím kamarádem stane cizí osoba, se kterou si dítě píše na internetu, může nastat problém. Proto je důležité, aby mělo dítě důvěru rodiče, ale na druhou stranu také někoho, kdo mu stanoví hranice a bude dohlížet na jeho správný vývoj. Následky, které může mít internetová kriminalita páchaná na dětech, mohou dítě ovlivnit na celý zbytek jeho života.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaká je informovanost dětí o nebezpečí internetu a sociálních sítích. Celkově jsme zjistili, že informovanost je dobrá. Děti mají v mnohých případech zkušenost s besedami nebo přednáškami pořádanými v rámci školy, nejvíce poučení však mají z domu od rodičů. Přesto se však ne všichni chovají na internetu obezřetně a podle zásad bezpečnosti. Proto je potřeba na problematiku nadále neustále upozorňovat a seznamovat s ní veřejnost. Internet používá většina dětí, některé častěji, jiné méně často, ale všichni s ním přicházejí pravidelně do styku a internetová kriminalita páchaná na dětech se může týkat každého z nás.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] DIVÍNOVÁ, Radana, 2005. *Cybersex – forma internetové komunikace*. Praha: Triton. ISBN: 80-7254-636-8.
- [2] ECKERTOVÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL, 2013. *Bezpečnost dětí na internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press. ISBN: 978-80-251-3804-5.
- [3] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Paido: Brno. ISBN: 80-85931-79-6.
- [4] HULANOVÁ, Lenka, 2012. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton. ISBN: 978-80-7387-545-9.
- [5] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing. ISBN: 978-80-247-1369-4.
- [6] KONEČNÝ, Štěpán, 2011. *Fenomén lhaní v prostředí internetu*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN: 978-80-210-5488-2.
- [7] KOPECKÝ, Kamil, 2007. *Moderní trendy v elektronické komunikaci*. Olomouc: Hanex. ISBN: 978-80-85783-78-0.
- [8] LALÍK, Michal, 2013. *WWW pro každého*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-4528-2.
- [9] LANGMEIER, Jozef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha: Grada. ISBN: 80-247-1284-9.
- [10] LANGMEIER, Jozef, 1983. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. Vyd. 2. Praha: Avicenum. ISBN: 80-201-0098-7.
- [11] MILFAIT, René, 2008. *Komerční sexualizované násilí na dětech*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-320-8.
- [12] NONDELEK, Lubomír a Lenka ŘENČOVÁ, 2010. *Internet a jeho komerční využití*. Praha: Grada. ISBN: 80-7169-933-0.
- [13] NOVOTNÁ, Věra a Vladimír, FEJT, 2009. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN: 978-80-86723-77-8.

- [14] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost*. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-308-0.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [15] ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. Dostupné z: <http://www.sbcr.cz/cgi-bin/khm.cgi?typ=1&page=khc:SB99359A>.
- [16] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Informační technologie*. Czo.cz [online]. ©2013 [cit. 2013-30-11]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/informacni_technologie_pm.
- [17] E-BEZPEČÍ. *Informace o projektu*. E-bezpeci.cz [online]. ©2014 [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>.
- [18] FACEBOOK. Základní údaje. Facebook.com [online]. © 2013 [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://newsroom.fb.com/Key-Facts>.
- [19] INSTITUT VÝZKUMU DĚTÍ, MLÁDEŽE A RODINY. *Rizika užívání internetu dětmi a dospívajícími*. ivdmr.fss.muni.cz [online]. ©2012 [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: <http://ivdmr.fss.muni.cz/projekt-rizika-uzivani-internetu-detmi-a-dospivajicimi>.
- [20] KOPECKÝ, Kamil, 2010. *Kybergrooming – nebezpečí kyberprostoru (studie)*. [online]. Olomouc: Net University, 2010 [cit. 2014-02-18]. ISBN: 978-80-254-7573-7. Dostupné z: <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd>
- [21] KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ, 2010. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. [online]. Olomouc: Net University, 2010 [cit. 2014-02-11]. ISBN: 978-80-254-7866-0. Dostupné z: <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd#>
- [22] KOPECKÝ, K., R. SZOTKOWSKI a V. KREJČÍ. *Nebezpečí internetové komunikace III*. [online]. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzita Palackého v Olomouci, 2012 [cit. 2014-02-05]. ISBN: 978-80-244-3088-1. Dostupné z: http://www.e-bezpeci.cz/index.php/component/docman/cat_view/27-vyzkumne-zpravy

- [23] LINKA SOS. *Statut*. Soslinka.Zlin.cz [online]. ©2014 [cit. 2014-02-26]. Dostupné z: <http://www.soslinka.zlin.cz/cz/?Statut>
- [24] NAŠE DÍTĚ. *Bezpečný internet dětem*. Nasedite.cz [online]. ©2014 [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: http://www.nasedite.cz/cs/projekty/bezpecny_internet_detem
- [25] NOVINKY.CZ. *Virtuální desetiletá dívka pomohla odhalit tisícovku pedofilů*. Novinky.cz [online]. ©2014 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/318247-virtualni-desetileta-divka-pomohla-odhalit-tisicovku-pedofilu.html>
- [26] NOVINKY.CZ. *Seznam odhalil Nahou celebritu*. Novinky.cz [online]. ©2014 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/internet-a-pc/330678-seznam-odhalil-nahou-celebritu.html>
- [27] POLICIE.CZ. *Hotline*. Policie.cz [online]. ©2010 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://aplikace.policie.cz/hotline/>
- [28] SEZNAM.CZ. *O nás*. Seznam.cz [online]. ©2013 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: http://1.im.cz/r2/onas/prod/prod_spoluzaci.pdf?2011-01-05
- [29] SEZNAMSEBEZPECNE.CZ. *O projektu*. Seznamsebezpecne.cz [online]. ©2014 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.seznamsebezpecne.cz/o-projektu>
- [30] ŽÍDKOVÁ, Petra. *Sociální sítě jako nový fenomén trávení volného času dětí a mládeže*. České Budějovice, 2013. Dostupné z: http://theses.cz/id/yhhb2n/BAKALSK_PRCE.pdf. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

FB	Facebook
ČSÚ	Český statistický úřad
ČVUT	České vysoké učení technické
ICQ	I Seek You – software pro instant messaging
IM	instant messaging – rychlá zpráva
IVDMR	Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny
PdF UP	Pedagogická fakulta Univerzity Palackého
UP	Univerzita Palackého
USA	United States of America – Spojené státy americké

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – <i>Co by respondenti dělali ve volném čase?</i>	46
Graf č. 2 – <i>Nejčastější aktivita na internetu</i>	46
Graf č. 3 – <i>Účet na sociální síti</i>	47
Graf č. 4 – <i>Kontrola stránek rodiči</i>	48
Graf č. 5 – <i>Blokované internetové stránky</i>	49
Graf č. 6 – <i>Pravé jméno či přezdívka</i>	50
Graf č. 7 – <i>Zda by šli respondenti s někým cizím na schůzku</i>	51
Graf č. 8 - <i>Zda byli respondenti pozváni na schůzku</i>	51
Graf č. 9 - <i>Zda by byli respondenti ochotni jít na schůzku</i>	52
Graf č. 10 - <i>Důvod, proč by respondenti nešli na schůzku</i>	53
Graf č. 11 - <i>Komu by o schůzce respondenti řekli?</i>	54
Graf č. 12 – <i>Poslali respondenti fotku, pokud byli požádáni?</i>	55
Graf č. 13 – <i>Stránky, které respondenti znají</i>	56
Graf č. 14 – <i>Informace, které jsou respondenti ochotni poslat</i>	57
Graf č. 15 – <i>Od koho respondenti slyšeli o nebezpečí</i>	59
Graf č. 16 – <i>Poučení o nebezpečí</i>	59
Graf č. 17 – <i>Přednáška nebo beseda ve škole</i>	60

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – <i>Pohlaví respondentů</i>	43
Tabulka č. 2 – <i>Ročník studia</i>	43
Tabulka č. 3 – <i>Věk respondentů</i>	44
Tabulka č. 4 – <i>Bydliště respondentů</i>	44
Tabulka č. 5 – <i>Zařízení s internetem v domácnosti</i>	45
Tabulka č. 6 – <i>Četnost používání internetu</i>	45
Tabulka č. 7 – <i>Nebezpečí používání internetu</i>	47
Tabulka č. 8 – <i>Zda si respondenti píší/psali s někým cizím</i>	49
Tabulka č. 9 – <i>Žádost o zaslání fotografie</i>	54
Tabulka č. 10 – <i>Vyhrožování přes internet</i>	58
Tabulka č. 11 – <i>Ponižování přes internet</i>	58
Tabulka č. 12 - <i>Čtyřpolní tabulka pro ověření H1</i>	61
Tabulka č. 13 - <i>Čtyřpolní tabulka pro ověření H2</i>	62
Tabulka č. 14 - <i>Čtyřpolní tabulka pro ověření H3</i>	63
Tabulka č. 15 – <i>Čtyřpolní tabulka pro ověření H4</i>	64
Tabulka č. 16 – <i>Kontingenční tabulka pro ověření H5</i>	65
Tabulka č. 17 – <i>Čtyřpolní tabulka pro ověření H6</i>	66

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I. Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník – Nebezpečí internetu a sociálních sítí

Milí žáci, jmenuji se Jana Lukešová a jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Studuji 3. ročník a ráda bych Vás poprosila o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci. Dotazník se týká nebezpečí na internetu a na sociálních sítích. Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou použity pouze pro zpracování mé bakalářské práce.

Předem děkuji za Váš čas věnovaný vyplnění dotazníku.

Pokyny pro vyplnění:

Zvolte vždy jednu odpověď (pokud není uvedeno jinak) a odpověď prosím zakroužkujte.

1. Jsi:

- a. dívka
- b. chlapec

2. Do které třídy chodíš?

- a. 4. třída
- b. 5. třída

3. Kolik je ti let? (dopiš číslo).....

4. Kde bydlíš?

- a. na vesnici
- b. ve městě

5. Máte doma počítač (nebo jiné zařízení) s přístupem na internet?

- a. ano
- b. ne

6. Jak často používáš internet mimo školu?

- a. každý den
- b. 3-5x za týden
- c. 1x za týden
- d. 1x za měsíc
- e. méně než jednou za měsíc

7. Kdyby sis mohl/a vybrat, co bys dělal/a ve svém volném čase?

- a. poslouchal/a hudbu
- b. četl/a knihu
- c. PC/internet
- d. sport
- e. tanec
- f. jiné (vypiš).....

8. Co nejčastěji děláš na internetu?
a. hraji hry
b. poslouchám hudbu a sleduji videa
c. píšu e-maily
d. jsem na FB nebo na jiné sociální síti
e. hledám informace do školy
9. Myslíš si, že může být používání internetu pro děti nějak nebezpečné?
a. ano (napiš jak).....
b. ne
c. nevím
10. Máš účet na nějaké sociální síti?
a. ano, mám (napiš na které).....
b. ne, nemám
11. Kontrolují ti rodiče, jaké stránky na internetu navštěvuješ?
a. ano, kontrolují
b. ne, nekontrolují
12. Máš blokový přístup na nějaké internetové stránky?
a. ano, mám (napiš které).....
b. ne, nemám
13. Píšeš si (psal/a sis někdy) na internetu s někým, koho osobně neznáš?
a. ano, píšu
b. ne, nepíšu a nikdy jsem si nepsal/a
c. ne, nepíšu, ale v minulosti jsem si psal/a
14. Pokud se na internetu uvádí jméno, uvádíš své pravé jméno nebo přezdívku?
a. uvádím pravé jméno
b. uvádím přezdívku
15. Šel/ šla bys na schůzku s někým, koho znáš jen z internetu?
a. ano, šel/šla bych
b. ne, nešel/nešla bych
16. Pozval tě někdy někdo cizí z internetu na osobní schůzku?
a. ano, pozval
b. ne, nepozval
17. Pokud bys byl pozván někým cizím na schůzku - šel bys na ni?
a. ano, šel (napiš proč).....
b. ne, nešel (napiš proč).....
18. Komu bys o schůzce řekl/a?
a. rodičům
b. kamarádovi nebo sourozenci

- c. učíteli
- d. nikomu bych to neřekl/a

19. Byl jsi někdy požádán o zaslání své fotografie přes internet někým, koho osobně neznáš?

- a. ano
- b. ne

20. Pokud jsi byl/a požádán/a – poslal/a jsi fotku?

- a. ano
- b. ne

21. Znáš některé z následujících stránek? (zakroužkuj ty, které znáš)

- a. Facebook
- b. Líbímseti.cz
- c. Seznamka.cz
- d. Twitter
- e. YouTube
- f. Lidé.cz
- g. Spolužáci.cz
- h. LinkedIn
- i. Google+
- j. neznám žádnou

22. Jaké osobní údaje jsi ochotný/á odeslat přes internet jiným osobám? (zakroužkuj)

- a. jméno a příjmení
- b. e-mail
- c. telefonní číslo
- d. adresu bydliště
- e. heslo k účtu (e-mail, sociální síť)
- f. svoji fotografii
- g. rodné číslo
- h. žádné osobní údaje
- i. jiné (vypiš).....

23. Vyhržoval ti někdy někdo prostřednictvím internetu?

- a. ano
- b. ne

24. Zažil jsi někdy ponižování šířením fotografie nebo videonahrávky (ať už tvé nebo někoho jiného) na internetu?

- a. ano, zažil
- b. ne, nezažil

25. Už jsi někdy slyšel/a o nebezpečích při navazování kontaktů přes internet?

- a. ano, slyšel (napiš kde, od koho).....
- b. ne, neslyšel

26. Byl/a jsi někdy poučen/a o možných nebezpečích na internetu?

- a. ano (napiš, kdo tě poučil).....
- b. ne

27. Měli jste někdy ve škole přednášku nebo besedu o bezpečnosti na internetu?

- a. ano, měli
- b. ne, neměli